





IV. КОНЦЕНТР КНИЖОК ДЛЯ ДИТЯЧОГО ЧИТАННЯ.

Ч. 1.

ЛИС-МИКИТА

З німецького переробив ІВАН ФРАНКО.



ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО.

1921

Від Всеукраїнського Державного Видавництва.

Усі книжки для дитячого читання, що будуть виходити, розділені на чотири центри—відповідно віковій дітей-читачів та їхньому розвитку. Так до першого центру відносяться книжки для дітей до 7 років включно. До другого—від 8 до 9 років. До третього від 10—12 і четвертого—від 13 до 15 років. Цією вказівкою секція дитячої літератури при Всеукрвидаті має допомогти вчителям, вихователям і батькам для вибору більш відповідної духової їжі для дітей.

Прохаємо раніш а ніж читати книжку виправити помилки в тексті, що уміщено в кінці книжки.

06
Українська Соціалістична Радянська Республіка.

Пролетарі всіх
країн, єднайтеся!

~~891.79-1~~

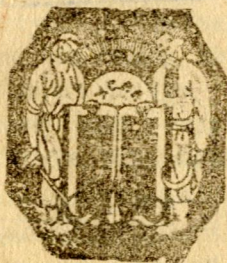
~~Ф-83~~

ПИС МИКИТА.

З німецького переробив Іван ФРАНКО.

~~63663/1~~

Львівська Філія
Бібл. св. А. А. А. А.



Всеукраїнське Державне Видавництво.

1921.

44

Друковано
50.000 прим.

Львівська Філія
Бібліотеки АН-УРСР

264 ф

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ 31 787

Р. В. Ц.

361—13020.

11-а Радянська друк. Харків.

1927
I
51-630

Пісня перша.

Надійшла весна прекрасна,

Многоцвітна, тепла, ясна,

Мов дівчина у вінку;

Ожили луги, діброви,

Повно гамору*, розмови

І пісень в чагарнику.

гармідер, галас

Лев, що царь є над звірями,

Пише листи з печатками,

Розсилає на весь світ:

„Час настав великих зборів!

Хай зійдесь ¹⁾ до царських дворів

Швидко весь звірячий рід“.

Ось ідуть воєни юрбами,

Мов на відпуст* з корогвами—

Все, що вие, гавка, квака;

Лиш один мов і не чує,

В своїм замку знай почує

Лиш Микита, гайдамака.

богомілья, проща

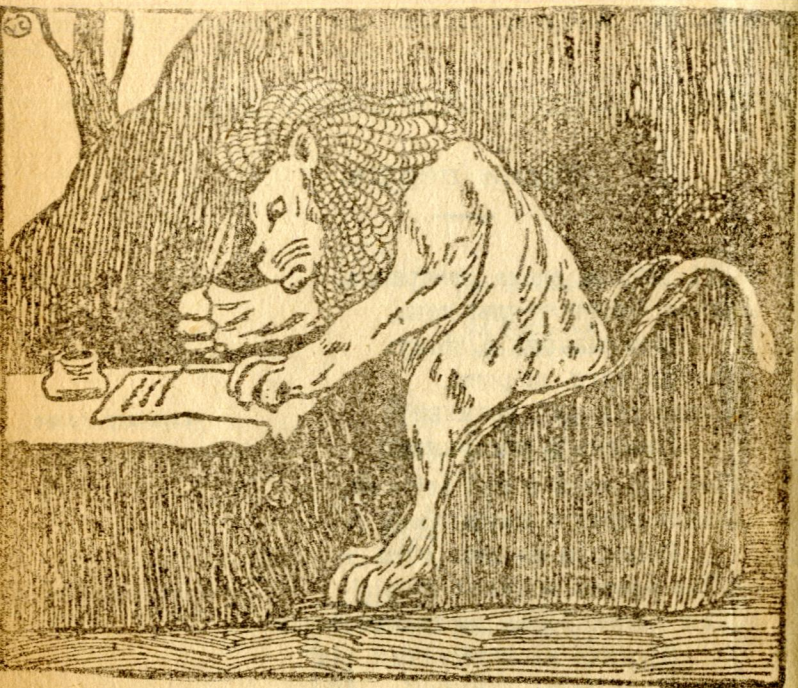
Ой не даром він ховаєсь!

Знає сумління* обзиваєсь:

„Кривдив ти звірячий люд!“

совість

¹⁾ Так кажуть у Галичині, замість „зійдеться“, як і далі частенько буде „ховаєсь“, „обзиваєсь“ зам. „ховається“, „обзивається“ і т. и.



Тимчасом в своїй столиці
 Царь засів поруч цариці,
 Щоб творити звірям суд.
 Перший вийшов Вовк Неситий.
 „Царю,— каже,— від Микити
 Вже мені хочь пропадаты!
 Ціток моїх б'є, кусає,
 А Вовчицю обмовляє
 Так, що й сором повідаты!“

„А й мене—хіба ж то чесно?—

Як він хитро і облесно

Мало в гріб раз не вігнав!

Се було ще того разу,

Як я з царського указу

Мировим суддею став.

„От до мене вбіг Микита!

„Вовче, справа знаменита!

Щгири* Барани ось тут.

чотирі

Ім лишилася по батьку

Гарна частка поля в спадку,

І на твій здаються суд.

„Бачиш, почали свариться,

Та вже де їм поділиться—

Геометри* в них нема.

Я веду їх в сюю нетру*:

Будь їм ти за геометру,—

Праця буде не дарма“.

межовий, землемір
глухий лісовий са
куток

„Втішивсь я—нема що крити.

Бачте, Баранів мирити

Дуже люблю над усе:

Як зроблю їм справу в полі,

То вам жаден* з них піколи

Вже рекурсу* не внесе.

ні один
жалоби

„От я швидко збираюся,

З Баранами вітаюся—

Хлопці повні, як стрючки!

„Ну бо, хлопці, поспішімо,

На той спорний ґрунт ходімо!

Маєте палки, дручки?“

„Все тут,—кажуть,—все готове!“

Вийшли в поле Баранове ¹⁾,

Стали мірять—ні, не йде!

Тут за много, там за мало,

Вшир не хочуть, вздовж не стало,

Бо тут ліпше, там худе.

„Далі каже Лис Микита:

„Тут одна лиш стежка бита

Вас до правди доведе.

Вовче, стань на середині,

А з них кожний в сій хвилині

На ріг ниви хай іде.

„Станьте й стійте там спокійно,

Кожний уважай* подвійно!

Як я крикну: раз, два, три!—

То з вас кожний без уговку*

Як найшвидче к пану Вовку

Що лиш сили просто при!

стеж, пильнуй

не зупиняючись,
без спочинку

„Хто найшвидче дочвалає,

Вовка з місця геть зіпхає,

Матиме найбільшу часть.

Зрозуміли?“ „Зрозуміли!“

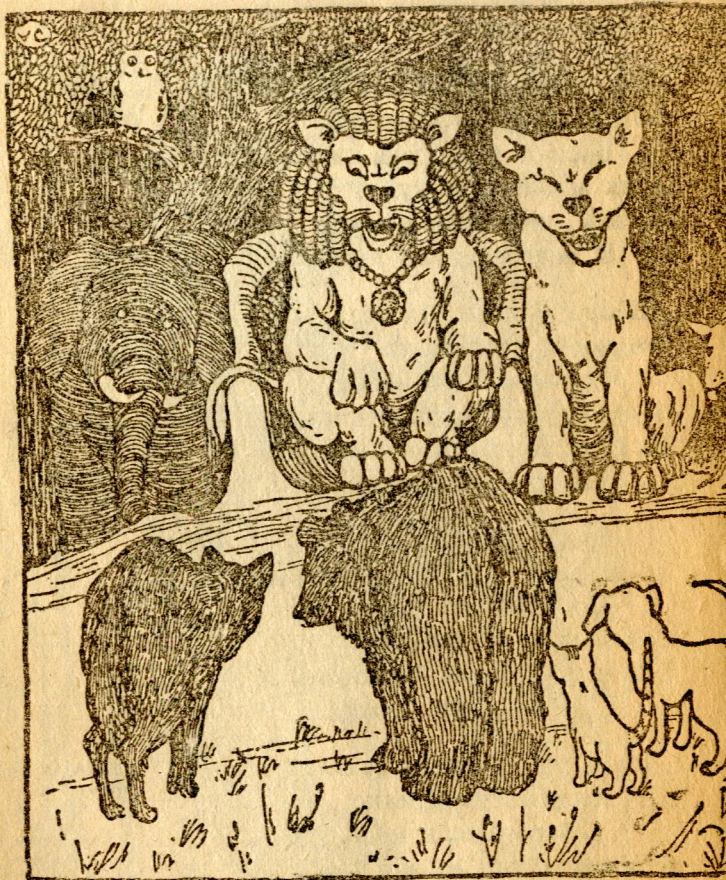
„Ну, ставайте ж, і до цілі

Хай вам Бог добігти дасть!“

„В середині став я радий,

Не доміркувався зради,

А Микита на межі



Аж у собі радість тисне*—

здержує, здавлює

Як не гаркне, як не свисне ¹⁾:

„Раз—два—три! А враз біжи!“

„Ледви крикнув Лис Микита,—

Гей, як рушили з копита

Барани у той сам час!

А як збилися до купи,

То вам наче штири ступи

В мене гопнули нараз.

„Штири Барани від разу

Мої кости на логазу*,

на кашу

Здавалося, потовкли;

Я лиш зігнув*, закрутився,

зітхнув, застогнав

Та й на землю покотився,

Очі кров'ю запливли.

„Та прокяті Бараниська

Не вважають, що смерть близька,

Що зомлілий я лежу:

Сей рогами зідси пхає,

Той в противний бік птовхає,

Щоб посунути межу.

„Довго ще так правувались*,

добували свого
права

Що хвилями розбігались,

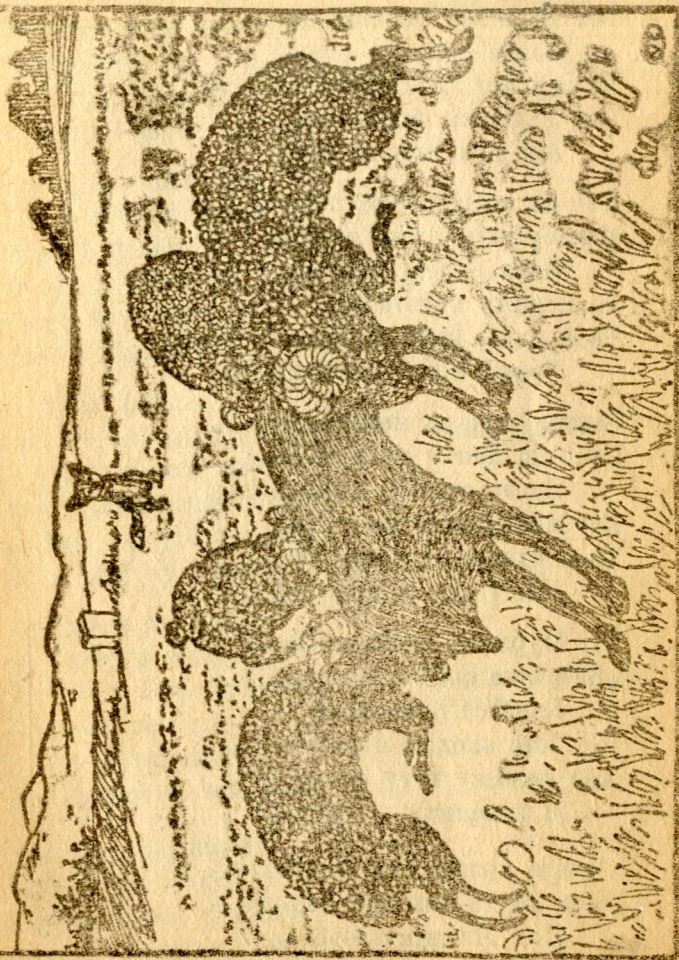
Та й рогами в мене бух!

А Микита, той собака,

Реготавсь, аж лазив рака,

Що так з мене перли дух.

¹⁾ „Не“ тут, як в де-яких місцях далі, не заперечує дії, а побільшує її, так що „як не гаркне“ значить „як гарконе“, і т. и.



„І були б за них табаки
Там на вічну ганьбу* таки
Вовка вбили Барани,
Та дав Бог, моя Вовчиця
Там надбігла подивиться,—
Аж тоді втекли вони“.

стидовище

Хоч як жалібно сю повість,
Мов сумную дуже новість
Вовк цареві голосив,
То цариця хихоталась,
Та й царь, щоб не знявся галас,
Ледви в собі сміх душив.

Гектор, цуцик, неборака,
Став на лапки та й балака:
Царю, страже наших прав!
Ковбаси я мав шматочок,
Та й сховав її в куточок,—
Лис і тую в мене вкрав!“

Кіт Мурлика скочив жваво:
„Бач, яке собаче право!
Ковбаса була моя!
Що Лис злодій, я не спорю,
Але ковбасу в ту пору
В ковалихи викрав я!“

„Чиста правда, що й казати—
Рись почав так промовляти,—
Лис Микита злодій є.
Він сумління, честь і віру
За курча, горілки міру
Без вагання продає.

„Та ж то нехрист, та ж то Юда!
Патріотизм* в нього злуда!**

* любов до батьків-
щини, ** обман

Хто ж добра б від нього ждав?
Знаю я його натуру!
Він всіх нас жидам на шкуру
За свинини б фунт продав.

„Заедь ось—душа спасенна,
Як живе, ні в ніч, ні денно
Зла нікому не хотів.
Ну, пішов він до Микити,
Той, бач, мав його навчити
Тропарів і кондаків.

„Ой, гірка була наука!
Лис відразу взявсь до бука*.—
А прийшли на п'ятий глас,
Він струснув Зайця мов грушу;
Був би витряс з нього й душу,
Як би я його не спас“.

ломака (букова

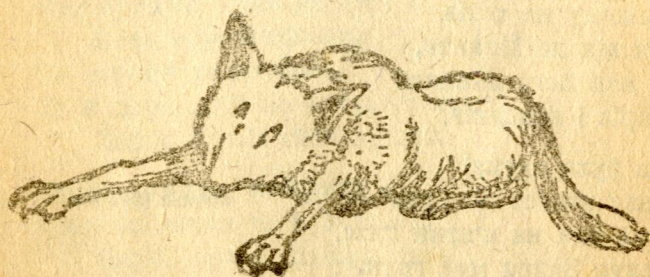
Аж ось виступив до трону,
Щоб взять Лиса в оборону,
Стрий* його, Борсук Бабай.
„Добре то старі казали:
Жди від ворога похвали!
Що тут наплели, гай, гай!

дядько(родич), брат
батька

„І не сором вам, Неситий
Власну ганьбу розносити,
Відгрівати давню плісень?
А ви краще б нагадали,
Як ви з Лисом мандрували*,—
То правдива, свіжа пісень.

подорожували

„Вірним другом був Микита.
Але ваша злість несити
Злом платить найкращу річ.
Раз ото степами йшли ви,
Голод мучив вас страшливий,
Хоч коліва власні їж!



„Аж тут чути: „Гатьта! Вісьта!“
Іде шляхом хлоп* до міста,
З рибою на торг мабуть.
„Гей—Лис каже,—мисль щаслива!
Брате, буде нам пожива,
Лиш гляди та мудрий будь!“

Собі Цаба!
селянина

„Скочив Лис з одного маху,
Бач, і впав посеред шляху,
Мов здохлий простяг лапки.
І лежить оттак простертий—
Він же ж міг пожити смерти
Від мужицької руки!

„Хлоп над'їхав—що за диво!
З воза зліз, за камінь живо,
Щоб його добити там.
Далі бачить—він не диха!
„От мій зиск*—промовив стиха—
На клапаню* буде блам**“.

прибуток, пожива
* шапка; ** хутро

„Взяв Микиту за хвостину
Та й на віз між рибу кинув,
Сів і їде в божий час.
А Микита, той проноза,
Ну ж метати риби з воза,
В діжці лиш лишився квас.

„Риб не стало, Лис мій в ноги!
Здибав Вовка край дороги,—
Той останню шуку мене.
„Ну-бо, брате Миколайку,
Ти лишив для мене пайку?
Погодуй тепер мене!“

„О —говорить Вовк Неситий—
Осьде пай твій знаменитий!
На, смакуй, та не вдався!“

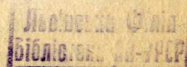
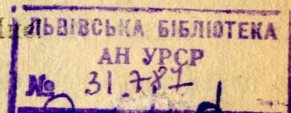
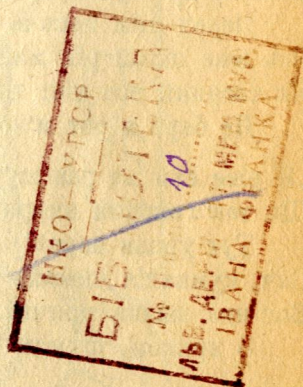
І—зміркуй безодню злости!—
Дав йому лиш самі кости

З риб, що вкрав так сміло.

„А для Зайця річ нелюба.
Що надрав учитель чуба?

Ніби нас не драли всіх?
Хто ж то бачив, щоб наука
Йшла до голови без бука?

Се розмазувать—лиш сміх.



„А той пущик, Гектор куций,
Сам спіймався на своїй штуці!

Кіт Мурлика нам сказав:
Ковбасу ту знакомиту*,
За що скаржить* він Микиту,
Сам він у Мурлики вкрав.

зідому, славнозві-
сну.
обвинувачує

„Мій братанок*—муж побожний.
Всякий проступок безбожний
Перед ним некаче хрін.
Ось вже цілий рік минає,
Як твердий все піст тримає,
Не бере в рот м'яса він.

племенник, небіж

„Я вже сам не раз журився,
Що так голодом зморився*—
Тут урвав нараз* Бабай...

раптом, зразу

Бач, кумпанія чимала
Бог зна звідки причвалала
З криком, шумом в царський гай.

Старий Півень перед веде,
За ним по два у ряд іде,
Несуть мари на плечах:
А на марах Курка лежить,
За марами весь рід біжить—
Плач і лемент, ох і ах!

Півень перед троном царським
Крикнув тенором лицарським:

„Милосердя, царю мій!
Вся надія наша вбита!
А убійця—Лис Микита!
Хай нас суд розсудить твій!



„Ми в монастирі святому
 Проживали й ала нікому
 Не чинили. Та не раз
 Бачив я, що попід брами*
 Лис мишкує,—все за нами
 Своім хижим оком пас.

ворота

„Я сі штуки добре знаю,
 Своім дітям повідаю:
 „Стережіться, крий вас Біг!
 В ліс мені не вибігати,
 Бо там ворог наш зубатий,
 Він життя вас збавить всіх.
 „Аж тут раз стук-стук до брами
 В волосяниці перед нами
 Став Микита як монах,
 Повітав нас благодаттю,
 Тай із царською печаттю
 Лист відкритий мав в руках.

„Ось вам, каже, лист безпеки!
 Каже царь, щоб від теперки
 Між звірями був спокій,
 Щоб братався Вовк з Вівцями,
 І щоб я на віки з вами
 Був як друг, як брат, як свій!

„Бач, пустинником я стався,
 І від м'яса відцурався,
 Ім лиш зілля й дикий мід.
 Мир вам, діти! Живіть з Богом!
 І вклонившись за порогом
 Він пішов собі у світ.

„Ну—тут дітям я говорю,—

Воля, діти! Можна з двору

Нам по стернях погулять!“

Радість, втіха, спів між нами!

Всі ми рушили за брами,—

Та не всім прийшлося вертатъ.

„Лиш ми вийшли,—гульк з укриття

Як не скочить Лис Микита,*)

Та й хахап мою дочку!

Я як крикну: Кукуреко!

Але він вже був далеко,

Вже сховався у ліску.

„Я кричу, мов в дзвони дзвоню...

Вірні пси за ним в погоню

Кинулись—та, Боже мій!—

Принесли лиш труп бездушний!...

Так той злодій непослушний

Зневажає наказ твій!“

Царь сказав: „А що, Бабає?

Дуже острий піст тримає

Твій братанок! Бачиш сам,

Як то він спасає душу!

Ні, кінець зробити мушу

Всім подібним хапунам!“

І Медведя зве Бурмила:

„Як тобі в нас ласка мила,

Друже, меч свій прив'яжи,

Йди до Лиса, хай, моспане*,

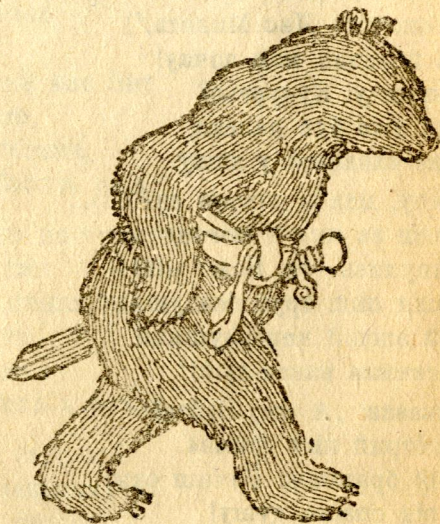
добродію

Зараз тут на суд мій стане,—

Срого-строга накажи!

*) Див. ст. 6 унизу.

„А вважай на ту падлюку,
Щоб не вдрав яку рін штуку,
Бо то, брате, хитрий звір!“
„Що, мене б він смів дурити?“—
Закричав Медвідь сердитий,
Та й потяг в Микитин двір.



Пісня друга.

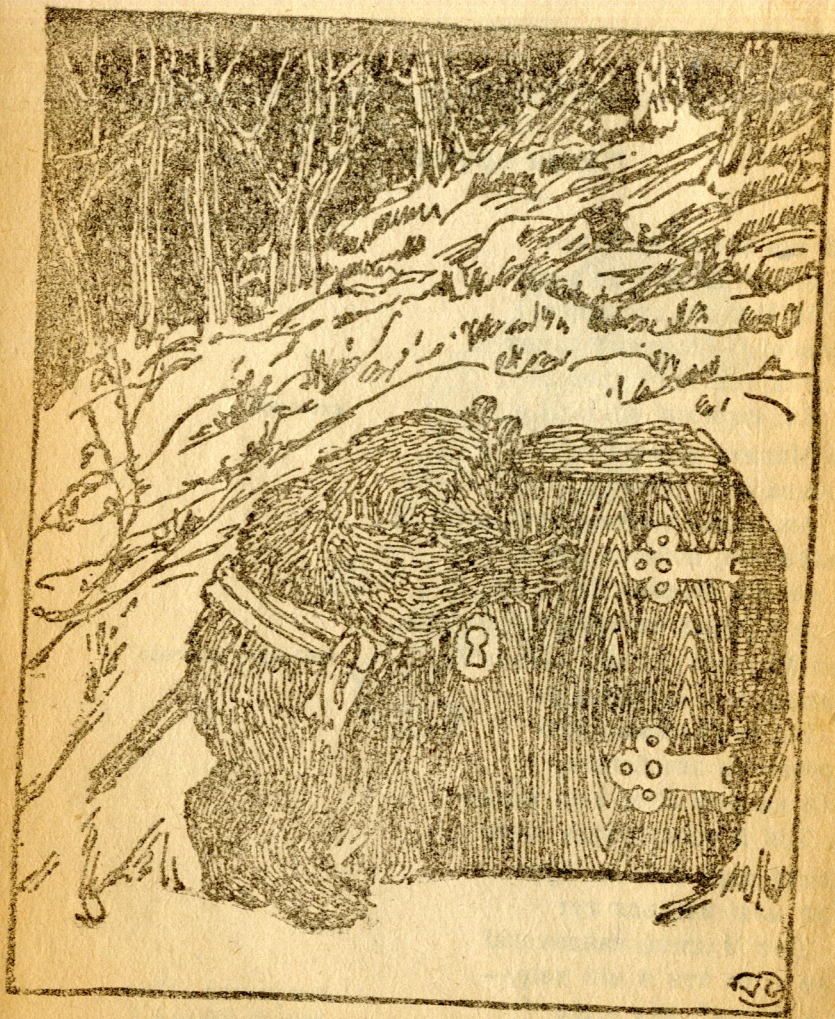
Гей хто в лісі не буває,
Той не бачив, той не знає,
Як Микита лис живе
Лисовичі ¹⁾—славний замок
Не один там хід і ганок,
Ям, скриток* чимало є.
Лис Микита в своїй буді
Спочива собі по труді,
Аж нараз почув: Стук, стук!
Глянув—ой, небесна сило!
Аж се сам Медвідь Бурмило,
А в руках страшенний бук.
„Гей Микито! Де він, ланець*?
Виліза! Ось я післанець
Від саміського царя!
Наробив ти зла багато,
Злий на тебе Лев, наш тато,—
Той й спокутувать пора!
„Кличе царь тебе на суд:
„Хай мені явиться тут
Лис Микита, гайдамака!
А не хоче йти в мій двір,—
На торттури*, під топір**!
Хай пропадає мов собака!“

схованок

шибеник, паливода,

*катування; **со-
кира на довгім дер-
жачі

1) Лисовичі—назва Лисового замка.



Діло Микита чулив вуха,
 Коно брами чильно слуха
 Тих грізних медвежих слів.
 „Ей,—гадає,—що б зробити,
 Сього дурня раз провчити,
 Щоб так гордо не ревів!“

Хитро в шию * зазирає, шілину
 Чи де засідки не має?
 Але ні, Бурмило сам!
 Ну, тоді він вийшов сміло,
 Влівою лице горіло:
 „Вуйку, ах, вітайте ж нам! 1)

„Вуйку, ви ж се? Бійтеся Бога!
 Так далекая дорога,
 А такий на дворі сквар*! спека, жара
 Ви втомились, ви без дула,
 Піт вам скрізь тече з кожуха!
 Що ж то, наш вельможний царь

„Інших вже послів не має,
 Що найкращих посилає,
 На найстарших труд валить?—
 Ну, подвійно рад я тому,
 Що хоч раз до мого дому
 Гість так чесний загостить.

„Суд для мене—з маслом каша!
 Знаю бо, що мудра ваша
 Рада захистить мене.

1) Вуй, вуйко, вуйчуньо—дядько, дядечко, брат матери; „вітають нас“—„звідайте нас“.

А як ви за мене слово

Скажете, то все готово,

Царський гнів тяжкий мине.

„Вуйку, ми ж одного роду!

З вами я в огонь і в воду!

Лиш сю нічку ще заждіть!

Гляньте, небо замрячене,

Ви втомилися, а в мене—

Вибачте—болить живіт“.

„А се що тобі небоже?“

„Ох, вуйдуню, страх негоже!

Я, ж пустинник, то й не слід

М'яса їсти. Ось і мушу,

Щоб не брать гріха на душу,

Ссати той обридлий мід“.

„Мід?—аж крикнув пан Бурмило,—

Мід обридлий, Божа сило!

Я ж за мід би й душу дав!

Де він? Де його купуєш?

Як мене ним утратуєш? *

угостиш

Вір'—не будеш нарікав" ¹⁾. **Ть**

„Вуйку,—каже Лис,—се жарт!“

„Жарт? Дай лиш зо три кварта,

То й присягою скріплю!

Мід, се райський корм чудовий!

Все за мід я дая готовий,

Над усе я мід люблю!“

¹⁾ Там у Галичині кажуть замість „будеш нарікати“, як і далі „будеш крав“, „будеш мок“ зам. будеш красти, мокнути і т. п.



„Га, як так, мій вуйку милий,
 То ходім! Хоч в мене сили
 Дуже мало—що робить!
 Наказ* твій, то голос з неба.
 Для так чесних гостей треба
 Сил, здоровля не щадить.

загад

„Не далеко тут—ось тільки
 Буде відси за чверть мильки—
 Пребагатий хлоп Охрім.
 В нього меду тьма безбожна,
 Що не то що їсти можна,
 Але хоч купайся в ній!“

„Ой!—зітхнув Медвідь Бурмило,—
 Аж на серці замлоіло*!

занудило

Ну, Микито, ну біжім!
 Сонце сіло вже за гори,
 Як добігли до обори*,
 Де багатий жив Охрім.

загорожа

На землі там, близь города,
 З дуба грубая колода
 Бовваніла. Майстер Гринь
 Хтів по-здовж її лунати,
 То й почав з кінця вже гнати
 Здоровенний в щілку клин.

З-на дві п'яди* вже отверта
 Щіль була; колода вперта

четверть аршина;

Все таки не трісла ще,
 Лили від клина заскрипіла,
 Ніби зуби заціпила

Прохрипівши: „Ов, пече!“

„Вуйку!—шепче Лис Микита,—
Ось колода ся відкрита—

Ти пощупай її під бікі!
Хоч крива вона та сіра,
Та в ній меду що не міра
Відси й я нераз волік.

„Глянь, вже темно по долині.
Хлоп давно лежить в перині,
То ж нічого ти не бійсь!
Іж до схочу в ім'я божє!
Я постою на сторожі...

Ну лиш, сміло в шпарку лізь!”

„Спасибі тобі, небоже!—

Рік* Бурмило,—стій, щоб може
Не надліз який злий дух!
Ой, вже чую запах меду!
Ти, небоже, стань з переду,
На до рук отсей обух!”

сказав

І за сим Медвідь Бурмило
Лани, голову й карчило*

котелицю

В ту широку щіль запхав;
Лис тимчасом трах обухом,
Клин із дуба вибив духом,
І Бурмила дуб спіймав.

„У!—сказав дуб,—а ще сила!”
Гей, як вхопить він Бурмила,
Аж стріщав у нього лоб.

„Вуйку!—крикнув Лис Микита,—
Правда, шпарка знаменита!
Знав де мід ховати хлоп”.

А Медведя заціпило!

Стогне, сапа мій Бурмило,

Але дуб трима й трима.

Шарпнув вуйко зо три рази,

Затріщали лапи й в'язи,

Але вирвати—дарма!

„Вуйку—каже Лис,—як чую,

Дуже вам медок смакує,

Та мабуть вас муха тне

І жте ж, але міру майте,

Бо як об'їстеся знайте:

Мід вам пупом поплине“.

Та Медведю не до меду!

Крутить задом, а з переду

Дуб держить мов у кліщах...

То він шарпне, дряпне, смикне,

Далі з болю як не рикне¹⁾,

Аж почули в небесах.

Лис на кпи²⁾ його здіймає.

„Бач, як вуйко мій співає!

Вуйку, що за пута* се?

спів, мелодія

Вуйку, вуйку, будьте тихо!

В хаті світло—буде лихо!

Вуйку, хлопа біс несе!“

А Охріз, багач мужик

Пробудився—що за рик?

Виглядає у квартиру—

Що за диво? При колоді

Щось чорніє... Може злочоді?

Хлоп ханає за сокиру.

Див. стор. 12.

(з кпи, клини—кенкування, глум; на кпи здійсмати—глузувати.



Вибіг з хати, приглядаєсь;

Се Бурмило борикаєсь!..

Решет підійма Охрім:

„Гей, сьуди, сусіди любі!

Ось Медвідь зловився в дубі!

Гей, Медведя бить біжім!

У! Кипить в селі тривога!

Наче ті вовки з берлога

Позривались мужики,

В чім хто був, в тім вибігає,

Що попало, те й хапає

Як оружжя до руки.

Як прискочуть до Бурмила—

В сього ціп, у того, вила,

В баби кочерга в руках,

А Охрім з тяжким обухом—

Кинулись на вуйка духом!

Лишь луп-цуп! та трах тарах!

Біль додав Бурмилі сили:

Як не шарпне—Боже милий!

Шкуру всю з чола зідрав!

Ще раз шарпнув—вирвав лани,

Але шкуру й кіхті-дряпи

Дуб немов своє забрав.

„Вирвавсь! Вирвавсь“ закричали

Люди, в ростіч поскакали,

А Бурмило трух-трух-трух!

В ліс, у корчі збіг швиденько,

Ляг та стогне так тяженько,

Мов би з нього перло дух.

Аж тут суне Лис Микита
 „Ну, вуйцуню,—мовить—сита
 Вже душа? А добрий мід?
 Та й гаразд ви попоїли!
 Хочете, я що неділі
 Справлю вам такий обід!

„Ой, а я трохи не плакав,
 Як там з вами хлоп балакав:
 Я гадав, що буде бить.
 Ну, та бачиться, ви чемно*
 З ним розстались,—дещо певно
 Вам за мід прийшлося платить.

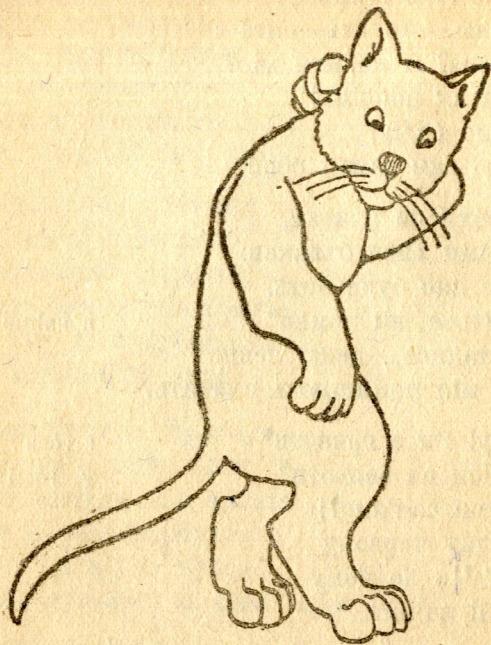
привітно

„Е, що бачу! Ви з гризоти*
 Вбрались ніби на зальоти*
 У червоні сап'янці!
 А сю шапочку червону
 Де купили? Чи до дому
 Несете її дочці?...“

з горя
 у гості на жени-
 хання

Так Микита насміхався,
 А Бурмило лиш метався,
 Та бурчав собі під ніс.
 Аж на третій день ходою
 Він з тяженькою бідою
 Лецви в царський двір приліз.

Як побачив царь ясенний,
 Що Медвідь такий нужденний,
 То аж руки заламав.
 „Гей, Бурмило, любий друже,
 Хто се збив тебе так дуже
 Та зо шкури обідрав?“



„Царю, пане!—рік Бурмило,—
Горенько мене постигло!

Се Микита все зробив.
Через нього муки много
Я приняв,—ох, мало свого
Я життя не загубив!“

Ух! Затунав царь ногою!

„Я короною ось тою

Заклинаюсь; не уйде
Сей злочинець злої муки
Дай мені його у руки,

То до завтра не дожде!“

Потім трохи мислі ладив
 І з сенатом* раду радив,
 Щоб Микиту взять на гак,
 Постанову мав велику.
 Приклика Кота-Мурлику

на зібранні най-
 старших

І до нього мовить так:
 „Ти мій вірний Кіт Мурлика,
 Хоч постава не велика,
 Та розумний ти за трьох.
 Ось тебе я шлю: піди ти
 Сам до Лиса до Микити,
 У його злодійський льох.*

нора, погріб

„І кажи, щоби як стій!)
 Він у двір явився мій!
 Загрози йому, що гака
 Не мине й тяженьких пут,
 Як на суд не стане тут
 Лис Микита гайдамака!“

Кіт Мурлика поклонився
 І в дорогу спорядився,
 Хоч по шкурі дер мороз;
 Страх не рад він був тій честі,
 Та що царь дав, іж до решти!
 Сперечатися не мож.

1) „Як стій“—зразу, негайно.

Пісня третя.

Кіт Мурлика до дороги
Добре взяв за пояс ноги,
В торбу вихав печену миш,
І лісочком, холодками

Так на підвечерик самий
Він прибув до Лисович.

Стукнув в браму, дожидає...
Лис в кватирку виглядає.

Кіт Мурлика шапку зняв,
Поклонивсь йому низенько,
Привітав його гарненько,
Та й такі слова сказав:

„Не прогнівайся, напашку*!

хрещений батько

Не приніс я жадну фрашку¹⁾,

Але царський вам наказ:

Другий раз се царь, ваш владця,
Через свого післанця

На свій суд ось кличе вас.

„Що тут довго говорити!

Дуже царь на вас сердитий,

Тож я раджу вам; ходіть!

Царь поклявся на корону:

Як не ставитесь до трону,

То пронащий весь ваш рід“.

¹⁾ Фрашка-дурничка, ніщо „не приніс я жадну фрашку“— „я не здурничкою прийшов“.

„Мурцю!—скрикнув Лис Микита,—
От не ждали! От візита*!

відвідини, гості

Боже милий, як я рад!
Ну, ходи в мої обійми!
А про те казати не сміймо,
Щоб як стій іти назад¹⁾

„Та ж Лисиця, твоя тітка,
Так тебе видає зрідка,
Що не пустить нас під ніч.

А маленькі Лисенята,
Чи ж вони пустили б брата?
Ні, то неможлива річ!

„Повечеряєм гарненько,
Проспимосся, а раненько
Холодком— і в божу путь!

Я про царський суд не стою
А що рад піду з тобою,
Ти про сее певний будь!

„Он з Медведем інше діло!

Ти розваж:* прийшов Бурмило

розміркуй

Мов розбійник у мій двір,
Та й до мене з криком, фуком,*
З величезним в лапах буком—

лайкою

Я ж малий, слабенький звір!“

„Ой наважку,—рік Мурлика,—
Ласка ваша за велика...

Але краще ми не ждім!
Ніч чудова, місяць світить...
Попрощайте жінку й діти,
Та й у путь як стій ходім!“

¹⁾ Див. стор. 35 ввизу.

„Мурдю,—каже Лис,—май розум!

Ніч не тітка, ми не возом

Будем їхать, ні лігать.

Всяка погань лісом лазить,

Ну ж як хто на нас наважить!*

нападе

Ні боротись, ні втікати!“

Ті слова Кота Мурлику

Кинули у дрозд велику.

„Ваша правда,—він сказав.—

Мушу на ніч вже лишиться...

Та скажіть, щоб поживиться,

Де б я тутка що дістав?“

„Що ж, не гнівайсь, Мурцю дільний!*

гарний, хватський

Чоловік я богомільний,

Піст твердий держу день в день.

Та тобі вже я придбаю

Найсмачніше, що лиш маю:

Крижку* меду ззідж лишень!“

стільник

„Меду? Тьфу!—відрік Мурлика.—

Хай Бурмило мід той лика!

Ним мене ти не вкормиш!

Та у вашому фільварку*

хутір, господарство

Може ж е де в закамарку

Хоч одна порядна миш?“

Лис Микита рік до Мурка:

„Ти жартуєш! Навіть Турка

Я б миши не трактував!*

гостив

Що ти видумав, небоже?

Миші істи!.. Милий Боже!

Про таке я й не чував!

„Та як мишей ти бажаєш,
 Мурку любий,—тут їх маєш,
 Що хоть ними гать гати!
 Тут у війтовім* будинку
 Мишей тьменна тьма, мій синку,
 І близенько нам іти!“

війт—сільський
 староста

„Ах, нанашку мій наймильший,
 Поведіть мене на миші
 Я на миші дуже звик!“
 „Добре! Так ходи ж за нами!“
 І полізли бур'янами
 Аж де війтів був курник.

Там діра в стіні пробита,
 Нею часто Лис Микита
 Ніччю в курятник гостив;
 Вчора ще пустив він крові
 Війтовому когутіві,*
 Аж когут і дух спустив.

півневі

Війт зо злости зчервонівши,
 З когута лиш пір'я вздрівши,
 Крикнув: „Ні, вже не стерплю!
 Мушу злодія зловити“—
 Край вікна дав присилити*
 Мотузяную петлю.

прив'язати

Лис Микита се пронюхав,
 Та й говорить: „Мурку, слухай,
 Як там мишки цвіркотять,
 Мов горобчики невинні!
 А ось тут і дірка в глині—
 Тільки влізти та й ханати!“

„А безпечно ж тут, нанашко?

Нині за біду не тяжко,

А вийти, то хитрий люд!“

„Га,—говорить Лис зрадливий,—

Хто занадто* боязливий,

Хай такий покине труд!

дуже вже



„В середині там не був я,

І про хитрощі не чув я,

Та коли боїшся ти,

То ходім радніш до дому,

Повечеряєм по своєму:

Редьку й медові соти“.

Кіт Мурлика застидався,
„Що, гадаєш, я злякався?“—

До Микити він озвався.—

„Страх, то не котяче діло!“

І у дірку скочив сміло,

І шасть прасть! В сильце спіймався.

Ой, повис він у воздухах,

Затріпавсь, та по тих рухах

Шнур ще дужче горло стис.

Кинувсь—вдаривсь до одвірка!

А з гори, де клята дірка,

Заглядає зрадник Лис.

„Ну, що, Мурцю мій наймильший,—

Каже він,—смакують миші?

Правда, що за пишний смак!

Хочеш соли? Я покличу,

Або в війта сам позичу,—

Чи волиш вже їсти й так?...

„Ого-го, вже й ти співаєш!

Але славний голос маєш!

Тенор! Ах люблю на смерть!

Жалібно, аж ллється в душу!

Ох, бігме,* я плакати мушу...

йй богу

Ну, спасибі за концерт!“

Раптом двері заскрипіли,

Війт' роздягнений, спотілий

З палицею сам впада;

А за ним сини і слуги,

Сей з ременем, з буком другий—

Ось де Муркові біда!



„Бийте злодія!—він крикнув,—
Вчора когута на смикнув!

Бийте, поки спустить дух!“
І луп-цуп летять удари...
Мій Мурлика з уст ні пари,
Мов осліп уже й оглух.

„Бийте!—війт кричить і кропить
В тім Мурлика скік! Як хопить

Пана війта за сам ніс!

Хруп та й хруп, мов миш велику,
Кіхтями роздер всю пику,

Мов би гречку грабав біс.

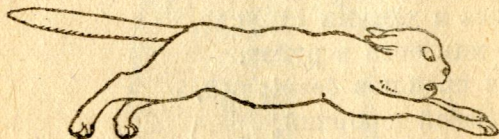
„Гвалт! Рятуйте!“—крикнув з болю
Війт і впав як сніп до долу.

Всі до нього.—„Гей, світить!

Гей води! Гей губки, вати!“

Кинулися кров спиняти,—

Вже й не в голові ім Кіт.



А в Кота тверда натура:

Лиш відсапав та й до шнура,

Взявся гризти і кусать.

Далі шарпнувся що сили,

Шнур урвався і в тій хвили

Кіт свobodно міг гасать.

Ну, він мишей відцурався,

В курнику й не обзирався,

А задравши хвіст, як міг

Драпнув в дірку, та до ліса,

А лісами, мов від біса,

Просто в царський двір прибіг.

Як уздрів його Лев-батько

Збитого мов кисле ябко,*

яблуко

З злости аж позеленів.

„Що?—кричав звірів правитель,—

„Чи знов сміє той урвитель*“

шибеник

Насміхаться з моїх слів?

„Ні, вже того за багато!

Будь я пес і пес мій тато,

Коли се йому прощу!“

Військо шлю на гайдамаку!

Скоро зловлю,—на гиляку,

І гніздо все розтрощу!“

Грізно царь ревів і тунав,

Був би Лиса з кістями схрупав,

Як би мав його в руках.

Аж як гнів пройшов безмірний,

Виступив Бабай покірний,

І сказав при двораках*:

левових прибіч-
никах

„Царю, явна річ, не скрита:

Вільний же козак Микита,

Право ж каже тричі звать

Винного на суд твій, пане.

Аж як третій раз не стане,

Суд заочний видавать.

„Що в тім правди чи неправди,

Що про нього клеплять* завжди

ляпають язиками

В те не вхожу,—та для всіх

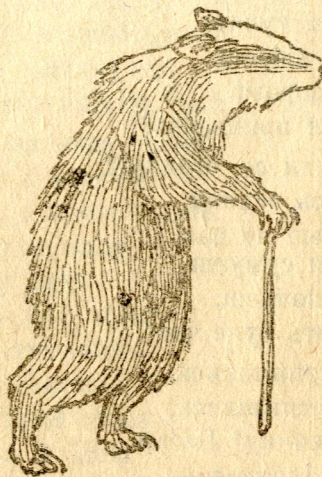
Рівне право! То ж пішли ти

І мене ще до Микити,

Чей* прийде до твоїх ніг.“

може

Царь махнув лиш головою,
Дав знак згоди булавою,
Та ні слова не сказав;
А Бабай як стій зібрався,
У дорозі поспішався,
В Лисовичах на ніч став.



Пісня четверта.

Лис собі в вечірню пору
З діточками коло двору
Розмовляючи гуляв,
Аж тут голос у діброві
Обізвався: „А, здорові!

Ось до вас я причвалав?“

„Ах, Бабай! Чи ти се, стрику?“

дядьку

Ну, мабуть якусь велику

Новину несеш до нас!

Ти втомився? Ти сумуєш,

Ну, до хати! Заночуєш,

То й балакать буде час“.

Всі гарненько привітались,

Про здоровля розпитались,

Випив вишнячку* Бабай.

вишнівки

Сів на приспї, віддихає,—

Лис про царський двір питає:

„Ну балакай, не зітхай!“

Гей, синашу, схаменися,—

Так сказав Бабай до Лиса—

Що за збитки робиш¹⁾ ти?

За що ти з післанців кпишся*?

знущаєшся

Чи на правду ти боїшся

На той царський суд іти?

1) „збитки робити“ — „дурити“ — „витворяти що“.

„Я ж гадаю, синку милий,
Що ти зможеш в одній хвили
Ворогам заткати рот.

Адже всі їх глупі мізки
Проти твого стоять тріски!
Оттакий то весь народ!“

„Правду кажеш, любий стрику,—
Рік Микита,—і велику

Ти охоту в мні* підвів.

мені

Що ж піду! Хай всі побачуть!
Хто сміється, ті заплачуть,
Царь на ласку змінить гнів!

„Хоч там царь на мене лютий,
Та він знає, що в мінуті

Небезпечні, в чорний день

Всі торочать не до ладу,
Але дати мудру раду

Вміє тільки Лис оден“.

І ввійшли оба в світлицю.

Привітав Бабай Лисицю,

Всі засіли край стола.

Лисенята Міцько й Міна

Повлазили на коліна—

Живо гутірка пішла.

„Дуже лютий царь, Бабаю?—

Рік Микита.—Знаю, знаю,

Жаль йому медвежих мук!

Та в нас був старий рахунок*,—

ворожнеча, невід-
плачена кривда

Довго ждав я на трафунок¹⁾,

Щоб дістать його до рук.

¹⁾ Трафунок—випадок, нагода; „ждати на трафунок“—“ждати випадку“.

„Тому літ ще не багато,
 Як Бурмила Лев, наш тато,
 Губернатором зробив
 На підгірські наші бори,
 Щоб звірячі справи й спори
 Всі по правді він судив.

„От тоді то Вовк Неситий
 Напосівсь мене здушити,
 А з Бурмилом змову мав;
 І на суд губерніяльний
 За мій помисл геніяльний*
 Перший раз мене позвав.

дуже розумний

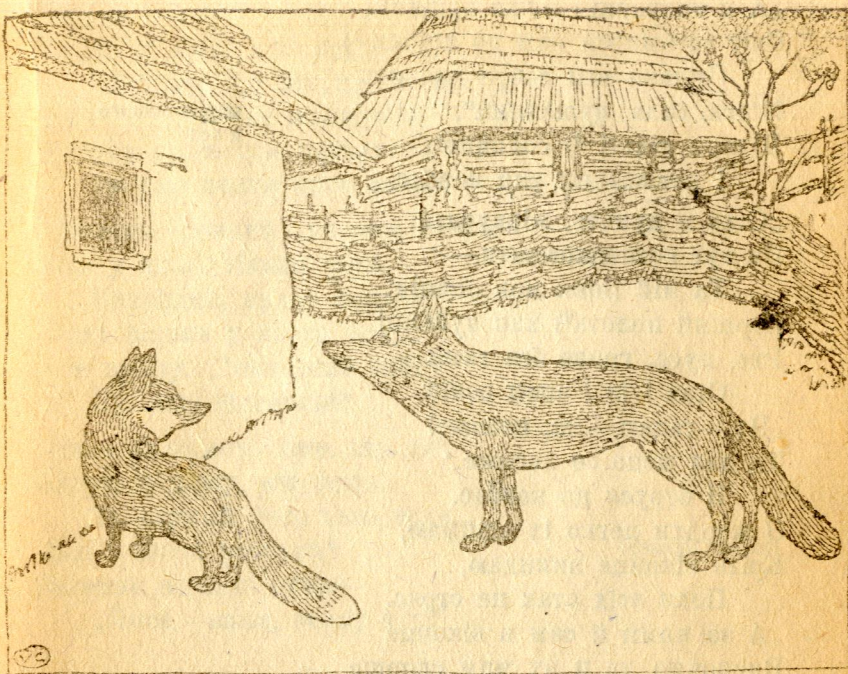
„Що за помисл? Слухай, друже!
 З Вовком раз, голодні дуже,
 На поживу вийшли ми.
 День. У Церкві дзвін десь дзвонить,—
 Та нас голод з ліса гонить
 Серед лютої зими.

„До села йдем осторожно,
 Нюхаємо, де би можна
 Чим масненьким поснідять,—
 Аж тут сала, м'яса запах
 Не лиш в носі а аж в лапах
 Закрутив нам—хоч тут сядь!

„Тії пахоці нас гарні
 До попівської спіжарні*

комірчини, хижки

Мов по нитці довели.
 Стали ми довкола нюхать,
 Чи безпечно всюди—слухать,
 Аж віконце ми знайшли.



„Страх тісне було віконце.

„Лізем, Вовче?“ „Лізем конче*!“—

авже ж, неодмінно

Каже Вовк.—„Ти перший лізь!

Глянь, чи де нема заліза!

За тобою й я полізу,—

(Так Вовк каже)—лізь, не бійсь!“

„Я проліз досить вигідно,

Роздивився. „Лізь свобідно!“

Так до Вовка я сказав.

Він голодний був, тоненький,

Ну, та в отвір той вузенький

Ледви тулуб свій пропхав.

„А в спіжарні—Боже кріпкий!
Світ затьмився нам до дрібки¹⁾,

Стільки там добра для нас:

М'яса, сала, вуженини*,
Штири пільті²⁾ солонини

маринованого
м'яса

І довжезний ряд ковбас.

„Став я думать, міркувати,
Як тут господарювати,—

Та мій Вовк мов оцапів:
Перший полоть²⁾ хап зубами!

Рве, куса, гризе без тями—

Став і ів і знай сопів.

„Ну,—гадаю,—іж, небоже!

Та для мене се негоже.“

Я беруся до ковбас.

З жердки легко їх здіймаю,

Крізь віконце викидаю,

Поки всіх отак не стряс.

„А за ними й сам в віконце

Вискочив, та й ну чим скорше

Всі на шию надівать.

Навантажив як коралі,

Тай до ліса далі, далі,

Скарб у яму щоб сховать.

„Скарб у яму заховавши,

Спокійненько поснідавши

До спіжарні знов біжу.

Прибігаю: Вовк ще голить,

Не доівши кинув полоть,

З смальцем розпочав діжу.

1) дрібка—крихта, трошки; „до дрібки“—„зовсім“.

2) пільт або полоть—великий кусок сала.

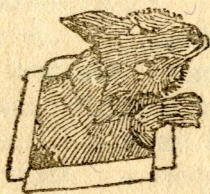
„Вовче,—шепчу,—час до гаю!
З церкви люде вже вертають,—
Щоб нас тут хто не застав!“

Вовк почувши се жахнувся,
В дірку прожогом метнувся,
Та вже ледви шию вихав!

„Бачишь—повний був, мов бочка!
Став у дірці, тільки очка
Витріщив, немов баньки.
Страх відняв у нього мову...
Я ж кричу: „Чого став знову?
Ну, якої бідоньки?“

„Вовк не тямить вже, що діє!
Пхаєсь в дірку, аж потіє,
Та дармий його весь труд.
Далі з лютої роспуки*
Заламав передні руки—
„Лисе,—каже, згину тут!“

безнадії, одчаю



„Вовче,—кажу,—чи здурів ти,
Чи від смальцю оп'янів ти?
Вилізай пора нам в гай!“
„Ой не можу, мій Лисуню!
Бачиш, пуза не просуну!
Ой Микито, помагай!“

„Ну, скажи ти сам, Бабаю;
 Що я тут чинити маю,
 Як дряпузі* допомогти?
 Лишу Вовка—може згинуть.
 Ліпше, думаю, не кинуть,
 Але до попа піти.

ненажері

„Попросить по добрій волі,
 Щоб дав пилки і позволив
 Більшу вирізати діру.
 Здумавши сю річ штудерну*.
 Мовлю Вовку: „Жди, я верну!“
 Й до попа уже деру.

хитру

„Піп був саме у покою:
 В пообідньому настрою
 Люльку ходячи кутив.
 У вікно я заглядаю,
 Лапою шкряб-шряб, благаю,
 Щоб вікно він отворив.

„Піп поглянув, підбігає...
 „Лис у вікна заглядає!
 Гей, ловіть його! Біжіть!“
 Я й не зчувся, а за мною,—
 Слуги, служниці юрбою,—
 От я духом через пліт*.

ліску, загорожу

„Крик за мною, як в гамарні*...
 А я просто до спіжарні,
 Та й сховався під поміст.
 Тут погоня надлітає:
 „Де він? Де той Лис?—питає—
 Показав нам тільки хвіст!“

гамарня—завод, де
топлять залізо.

„Там зирнули, а з віконця
 Вовк Неситий проти сонця
 Визирає! „А, ти тут?
 Ой, нещасная головка!
 Та ж се Вовк! А бийте ж Вовка!
 Тут йому зробить капут!“

„Вовк їх там не дожидався,
 А в спіжарню заховався,
 При саміських дверях став.
 От вони як отворили,
 То Неситий скік в тій хвили—
 З сеї шпарки скористав.

„Та дістав там з дивовижі
 Скільки буків через крижі,
 Так що ледви в ліс доліз,
 І про справу сю немилу
 Заразісінько Бурмилу

Він на мене скаргу* вніс.

жалобу

Хоч сам винен за лакомство,
 А на мене віроломство,
 Злобу й зраду наклепав.

Ну, а думаєш Медвідь
 Розібрав усе як слід,
 По закону поступав?

„Де тобі? Суддя той ласий,
 Як дізнався про ковбаси,
 Що я з трудом розстарав,
 Як ревне на мене туго:
 „Зараз все віддай, злодюго!
 Будеш ти ковбаси крав?-)“

„Ти й віддав“ — Бабай питає. —
Що ж було робить, Бабає?

Аджеж хтів відтяти хвіст!
Та щоб всі віддять — а дзуськи!
Штири дав йому тонюські,
А собі лишив ще шість.

„От Медвідь так судить справу:
„За побої, за неславу,
Вовче, маєш ковбасу!
Решту я ззім. Ти ж, Микито,
Рад будь, що тебе не бито!
Марш, бо кости рознесу!“

„Так то нас судив Бурмило!
Гірко се мене вшпилило!
Я присяг на царський хвіст:
Як його дістану в руки,
То за всі ті підлі штуки
Він тяженько відповість“.

Надоспіла і вечеря;
З пірям пряжена тетеря —
Всім досить її було.
Як гарненько поживились,
Де про що розговорились,
Та й пішли собі в стебло*.

в кубло спати

А як рано повставали,
То гарненько посвідали!
Іли сало з часником,
Потім гусячу потравку*
Закусили ж сю приправку
Ще копченим судаком.

потравка — така
страва зкришени-
ків з м'яса

Оттоді Микита вбрався
До дороги й так прощався
З господинею й дітьми:
„Люба жінко, будь здорова!
Час іти мені до Львова,
То ж ключі усі прийми!
„Наглядай як слід в коморі,
Бо ті миші красти скорі,—
А про мене не журись!
Хоч тепер на нас царь лютий,
Але легко може бути,
Що всміхнеться ще колись.
„А ви, діти, не пустуйте,
По за домом не герцюйте,
Мамі збитків не творіть!
Глянь лиш, стрику, що за звірик
Отой Міцько! Хто повірить,
Що йому ще тільки рік!“
І дітей поцілувавши,
Жінці в вухо пошептавши,
Що там ще сказати мав,
Лис Микита мов у гості
В Львів, на зустріч царській злості
Враз з Бабаєм почвалав.



Пісня п'ята.

Ту, гу, гу!—в дворі гуділо,
Мов Бог зна, яке там діло—
„Лис Микита! Лис приспів!“

А Микита мов не чує,
Гордо, сміло машерує
Між рядами ворогів.

Перед троном зупинився,
І цареві поклонився,
І такі слова сказав:

„Царю наш великодушний!
Слову твому послушний,
Я на суд твій правий став.

„Вірю в велич твого духа.
Не прихилиш свого вуха
Ти поганим брехунам,
Що байками і брехнями
Раді б розлад поміж нами
Сколотить на шкоду нам“.

Але царь глядів понуро
Й крикнув „Підла креатуро!“
Ти ще тут хвостом вертиш?
Смієш прав допоминаться?
Нам ще хочеш підлизаться?
Ні, вже нас не підлестиш!

людина, що жив
з ласки дужого, а
не чесним трудом.

„Глянь, ось Півень у жалобі*
 Кіт Мурлика ось при тобі,
 І Бурмило, мій барон!
 Тямиш біль їх, ганьбу, муки?
 Гей, берить його у руки
 І до трибуналу*! Вон!“

„Царю,—смирно рік Микита—
 Чи ж так явна вже й відкрита
 Що до них вина моя?—
 Що Бурмило був упертий
 Конче хлопський мід ізжерти,
 То чи ж тому винен я?“

„А Мурлика,—Боже, Боже!
 Він ще жалуваться може?
 Хто ж на ловах не прийма
 Бійки, неvigід подібних?
 Та й хіба ж для Мишей бідних
 Конституції* нема?“

„Кажуть: злодій я, поганець!
 А Мурлика, твій післанець,
 Теж не менший горлоріз.
 Бо чи ж то не для злодійства,
 Кровопроливу й убійства
 Він у тую шпарку вліз?“

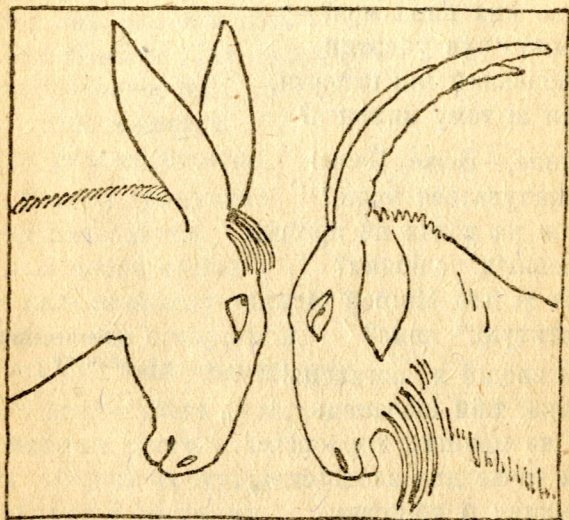
„Царю, я підданий вірний!
 Як такий твій гнів безмірний—
 Дай на смерть мене судить!
 Дай малих злочинців вішати,
 Хай великі тим ся тішать!-)
 Коли так—не варто й жити!“

жалоба — чорне
 вбрання в знак
 смутку за умершим
 родичем.

до суду.

забезпечення прав
 захисту.

Та царь Лев не вів і вухом!
 І взяли Микиту духом,
 І зв'язали й повели
 Стражники у трибунали;
 В трибуналах засідали
 Старі Цапи і Осли.



Став Микита та й балака,
 Та вайстарший пан Осяка
 Вже п'ять років як оглух.
 Присудили: „На галузці*
 Лису висіть на мотузці,
 Поки з нього вийде дух“.

на гілці

Вовк, Бурмило і Мурлика
 Як почули се, велика
 Радість обняла їх ум.
 Зараз за катів обрались,
 І Микиті нахвалялись
 Причинить до смерти глум.

Лиса вивели, Бурмило
 Трах його прилюдно в рило!
 „Се за сап'янці мої!“
 Вовк для гіршої ще муки
 В зад скрутив Микиті руки:
 „Не уйдеш тепер гіллі“.

Кіт Мурлика вже на гильку
 Виліз і міцную сильку*
 Мотузяну засилив.

петлю

Крука ще гукнув навмисне,
 Щоб Микиті, як повисне,
 Зараз очі з лоба пив.

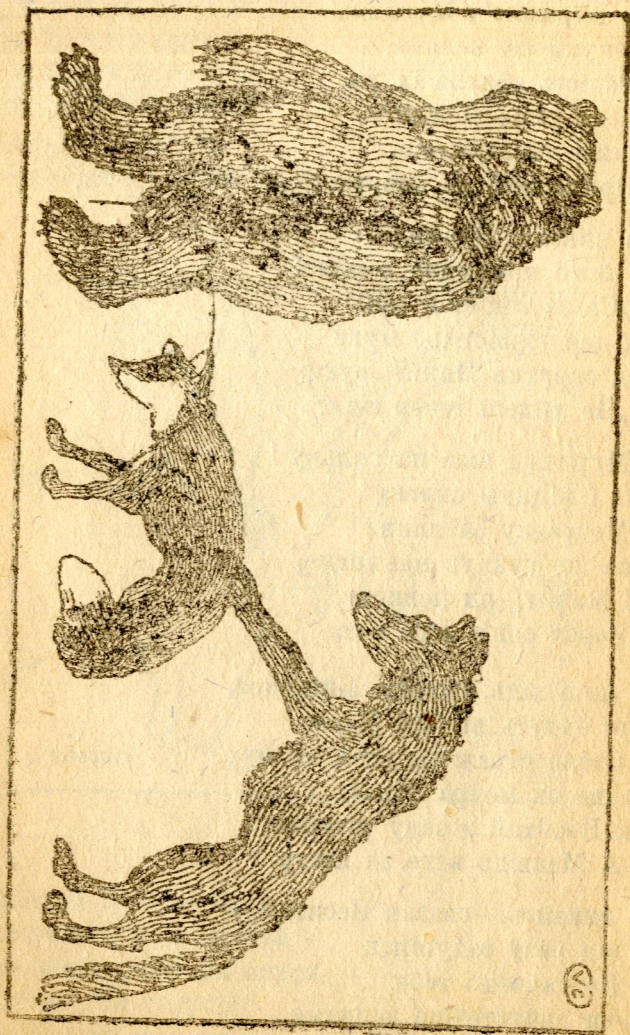
Хто лиш жив, глядіть зійшлися,
 Як то будуть вішать Лиса:
 Стала страж* кругом як мур.

сторожа

Лис іде як мокра курка,
 Вовк Неситий з заду штурка,
 А Медвідь веде за шнур.

„Не лякайся,—сказав Неситий,—
 Ми відразу задушити
 Не гадаємо тебе.

Будеш дригати ще лапками,
 Поки Кріт під дубом ями
 У твій ріст не вигребе“.



Обернувся Лис до нього:

„Що ж то,—каже він,—міцного
Шнура не знайшлося у вас?
Міг вам Кіт дістати, любко,
Того, що на нім так цупко
Сам у війта дригав раз“.

„Замовчи—ревнув Бурмило,—
Щоб язик тобі сціпило!

Ще не кинув жартів ти?
Глянь, жде шибениця грізно!
Кайся, щоб не було пізно,
Грішну душу очисти!“

Привели його під гильку,
Завдали на шию сильку,
На драбину Лис ступив,
І звернувшись до миру,
Він царю вклонився щиро,
І ось так проговорив:

„Наступає вже година,
Ох, для звірів всіх єдина:
Швидко вічним сном усну.
Царю наш, тебе благаю,
Ти по давньому звичаю
— Просьбу вволь мені одну.

„Тут в обличчю смерти й гробу
Хочу виявить всю злобу,
Сповідаться всіх гріхів,
Із провин заслону здерти,
Щоб ніхто по моїй смерті
За мое зло не терпів“.

Так сказав, усім вклонився,
І тяженько прослезився,

Зрушив душі всіх хижак;
Царь задумавсь на хвилину,
Берло* похилив в долину

царська палиця

І сказав: Хай буде так!“

Лис Микита б'ється в груди:

„Признаюся, чесні люди,

Много, много я грішив!

Чи є хоч один між вами,

В кого б ділом, чи словами

Добру пам'ять я лишив?

„Від дитинства сам собою

Я привчався до розбою,

Хоч отець картав не раз.

Бідні Кури, Гуси, Утки!

Серце рветься в мені тутки,

Як то шарпав, гриз я вас!

„Був я штучка невеличка,

Та „від личка до ржемичка“¹⁾

Що раз далі, далі ліз:

Вже ягнята й козенята,

Що відбігли геть від тата,

Я хапав і в яму віс.

„Біг до зла я шляхом битим!

Спобратимався с Неситим:

Він учитель мій у злім.

І коли я нині стою

Під смертельною вербою,

То його заслуга в тім.

1) ржемичек (по-польському)—ремінець.

„Раз ото на переднівку*
 Ми таку злодійську спілку
 Зав'язали: я дрібне,
 Вовк велике має красти,
 А що зиск—по рівній часті;
 Нині кара б'є мене!

перед жнивами

„Але як прийшло ділитися,
 То ніколи, як годиться,
 Половини Вовк не брав:
 Загарчить—не смій і писнуть!
 Сам же, хоч би мусів тріснуть,
 До крихітки все зіжрав.

„А як часом грубшу штуку
 Нам вдалось спіймати в руку,
 То Неситий як ревне,
 Вже Вовчиця тут з синами!
 М'ясо мало не з кістками
 Хавкнуть—хвиля не мине.

„Адже ж згадую як нині
 У одної господині
 Ніччу, виліз я на під*;
 Висів тамки у димарні
 Солонини полоть гарний,—
 Ну, його й дістати слід.

горище

„Кажу: „Вовче дери стріху,
 Я ж сей полоть нам на втіху.
 Живо з вішалки здійму“.
 І поліз я на бантину,
 Довго мучивсь, поки скинув
 Полоть просто в рот йому.

„Вовк м'ясиво хап—і драла!
 Та мене ще хіть* зібрала
 На вечерю Курку взять.
 А у тої господині
 На близесенькій бантині
 Спав Курей довгенький ряд.

охота, бажання

„Підіпхавшися по платві*,
 По бантині мов по дратві
 До курей я вже підліз.
 Серце б'ється... Тихо... Темно...
 От в такі то хвили певно
 Найлюбійш жартує біс.

платва—дрюк
 удовж стіни вгорі

„Вийшла ж і мені ярмурка*!
 Я гадав, що з краю Курка,
 А то крепкий був Індик.
 Я на Курки шийку мірив,
 Індика в крило і вцілив,—
 А Індик як здійме крик!

халепа, біда

„Я зубами хап за тепле,
 А Індик крилом як стрепле!
 Даром, що старий я Лис,—
 Світ мені заморочився,
 Я скитнувся, поточився,
 З Інди́ком гегеп у низ!

„Ну, тай мав я тут пригоду!
 Полетів та не до поду,
 А на тік* у сіни впав.
 Гепну́в так з цілого маху,
 Дума́в: ко́жду ко́стомаху
 Мов у ступі зо́пихав.

на долівку

Не кінець тут моїй лазні!
 В сінях був я мов у казні,
 Вийти не було куди.
 От запхався я в куточок:
 І стулився у клубочок:
 „Тихо! Лихо пережди!“

„Та даремну мав надію!
 Чую голос: „Гей, Андрію!
 А поглянь лиш до сіней!
 На поді там щось кричало,
 І у сіни щось упало!
 Ну, Андрію, встань, же гей!“

„Чути: наймит щось воркоче,
 Встав, щось шкряба і стукоче, —
 Світло він світив мабуть;
 Далі двері відчиняє
 Каганець в руках тримає:
 „Що за дідько гримнув тут?„

Глип*! Індик по сінях ходить.

зирк

„От хто крики тут заводить!
 З сідала Індик упав!“

Втім в куток зирнув нечаяно...

„Ай! Хазяйко! Уставай-но*!

уставай лиш

Гість до нас тут завітав!“

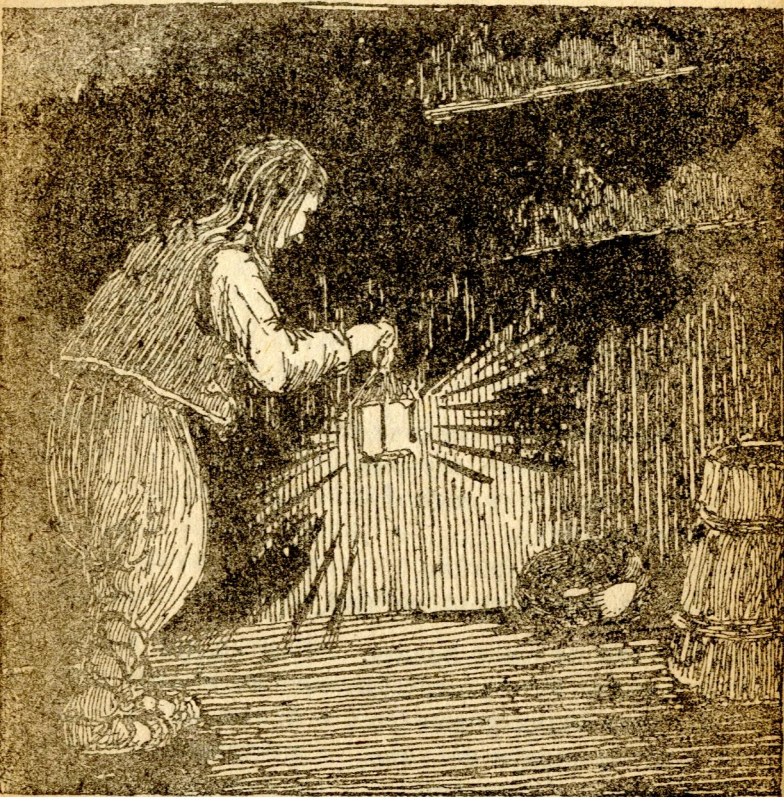
„Що за гість?“ „Та Лис Микита!,
 „Бий, Андрію!“ „Чим же бити?“

Встаньте швидче з подушок!

То обое ми без труда

Сю поганую прибуду

Живо зловимо в мішок“.



„Поки там вона збираєсь,
Наймит з близька призираєсь
Знай до мене з каганцем.
Я ж сижу, тремчу, все чую,
Та й усе собі міркую,
Як би тут втекти живцем?

„Ось хазяйка лізе в сіни;
Того й ждав я, як відчинить
Двері в комнату вона:
Шусть їй прудко по під ноги,
В хату вскочив та й з порога
Просто скачу до вікна.

„Шибку висадив з розгону,
Стрічку не одну червону
Я на шкурі здряпонував;
Ну, та вирвався на волю,
Та й садком, відтак* по полю,
Мов безумний в ліс махнув.

далі, потім

„Довго бігав без уговку,
Поки врешті в нетру к Вовку
Ледви дишучи добіг.
„Ой Вовцюню! Я аж гину!
Дай же мяса одробину*,
Що для мене ти зберіг!“

крихітку, шматочок

„О зберіг!—смієсь Неситий,—
Тим ти певно будеш ситий.
На, і знай дар щедрий мій!“
„І—зміркуйте підлу штуку!—
Дав мені дубову клюку*
Полті вішають на ній.

ключку, гак

„Оттаке сказати мушу:
Тільки гріх я брав на душу,
Що із ним до спілки крав,
А за гріш не мав пожитку,
І без власного прожитку
Був би з голоду пронав.

„Але я не дбав ні троха!
Славний скарб царя Гороха
Я у своїх мав руках!
Скарб безмірно так багатий,
Що ледві би міг забрати
На сім возів у мішках.

Лев про скарб такий почувши,
Насторожив пильно уші
„Лисе, що се ти верзеш?
Про який се скарб гадаєш?
Чи ще й досі скарб той маєш?“ —
Лис сказав на те:— „А вже ж

„Царю,—каже,—пане милий,
Перед входом до могили
Я душі не обтяжу!
І чого ніяким світом
Не сказав би жінці й дітям,
Се тобі я розкажу.

„Знай же, царю, скарб той грубий
Статься мав твоєї згуби
І нещастя джерелом.
Не вкради його Микита,
Кров твоя була б пролита,
Стався б страшний перелом!“

Лев неначе ужалений
Скочив, рикнув, мов шалений:
„Що, що, що се ти сказав?
Що се за смалені дуби*?
Перелом? Нещастя? Згуби?
Все розкажуй, щоб я знав!“.

Каже Лис: „Я царську волю
Рад сповнити, тільки молю,
Вислухай мене ти сам.

Лиш тобі й твоїй княгині
Важну річ відкрию нині
І Гороха скарб віддам“.

„Гей, здійміть із нього пута,
І ведіть його ось тут!“

Крикнув гучно Лев катам.
Ті нерадо розв'язали
З пут Микиту й розважали,
Що то він набреше там!

А Микита, волю вчувши,
Свобідніше відітхнувши,
„Слава Богу!“—прошептав.—

„Ну, коли не рад здихати,
Наострись гаразд брехати!“

З тим перед царем він став.
„Ну,—царь каже—сядь Микито,
Сміло все кажи й відкрито,

Але з правди не змили!
Бо як збрешеш, то їй Богу,
Не за шию, а за ногу
Будеш висіть на гіллі!“



Пісня шоста.

Слухайте ж, як Лис Микита
Цупко, наче кінь з копита,
На брехню пустився й лєсть!
Щоб лиш на гіллі не згинуть,
Не задумавсь камінь кинуть
І на батька свого честь.

„Царю і весь чесний зборє!
Превелике, люте горе
По заслuzі б'є мене!
За злодійство дам я душу,
Та одно злодійство мушу
Росказати вам страшне.

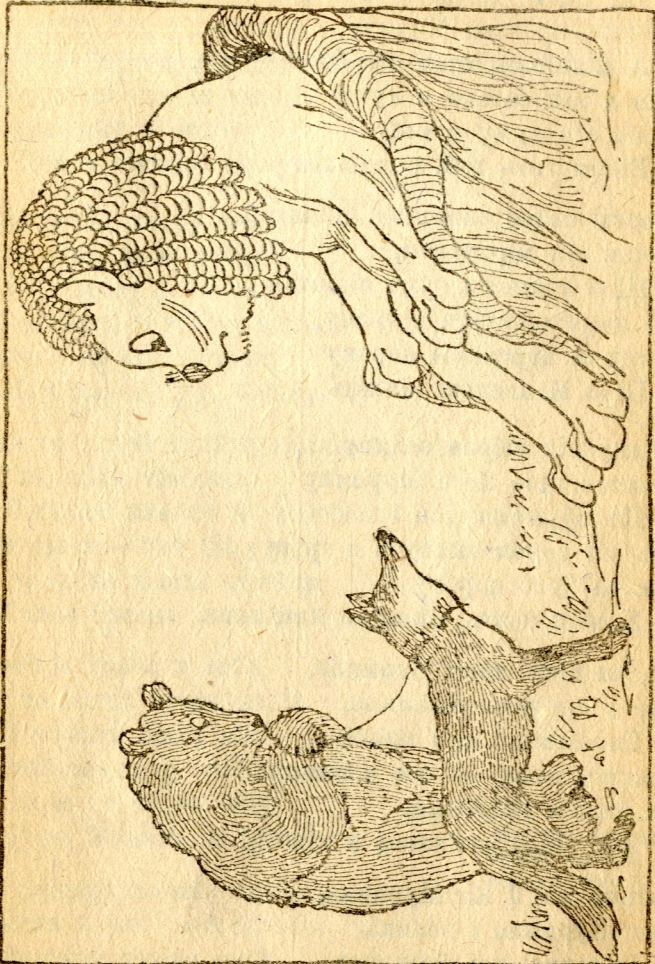
„Кільканадцять літ вже тому,
Як мій батько—де, в якому
Місці, хто се зна?—нацав
Славний скарб царя Гороха.
Та добра йому ні троха
Скарб той клятий не придбав.

„Батько мій був горда штука.
Фінансовая наука¹⁾

Був його любиймий фах²⁾. заняття
Лєстив царю, міняв все фарбу²⁾,
Щоб лиш стать міністром скарбу,
Він на се острився страх.

1) Фінансова наука—наука про багатство, гроші.

2) Фарба—покраса, колір; „мінати фарбу“—значить удавати з себе то свободолюбия (революціонерів звать червоними), то ворога народу (чорна сотня).



„Та ти, царю, хитрість скриту
Поглядів, прогнав Микиту,

А міністром став пан Рись.
І пішов мій батько в пушу
І пові він думу злющу—
Відометить тобі колись.

„В пущі скарб знайшов заклятий,
І почав він міркувати,

Щоб великий бунт піднять,
Щоб царя зіпхнути з трону,
Славну ж царську корону
Щоб Медведеві віддати.

„Спілку він зібрав велику.
З листом шле Кота Мурлику

До Бурмила: так і так.
Льва ми хочем скинуть з трону;
А як ти його корову
Хочеш взять, пришли нам знак.

„Ну, на вість таку Бурмило,
Наче б що його вжалило,

Схопився і сам прибіг.
„Браття—каже,—я все з вами!
Або ляжем головами,
Або Льва зав'яжем в міх!“

„Батько мій і Кіт Мурлика,
Вовк, Бурмило і велика

Іх рідня, усі зійшлись,
І на бунт, на чорну зраду,
Братовбійчу, люту зваду*

Всі врочисто* сприяглись.

свари, розбрат
торжественно

„Із околиць чужоземних
За Горохів скарб наємних
Мали військ наwerbувать.
Я підслухав всю їх змову,
Про страшну її основу
Став я пильно міркувать.

„Я Бурмила хитру злобу
Добре знав, його особу
Непочесну і смішну
Став рівнять з тобою, пане,
І кажу: Сей опуд стане
Нам царем? Ну, батьку, ну!“

„Знав ти скарб знайти великий,
Та біда, коли владики
Ліпшого знайти не вмів!
Де Бурмило—пан народа,
Там пропала честь, свобода,
Голос правди занімів.

„І неначе голос з неба
Звав до мене: треба, треба
Зав'язати зрадї рот!
Хоч той зрадник—батько твій,
При царю ти вірно стій!
Будь, Микито, патріот!*

патріот—хто най-
дужче любить
батьківщину

„Так розмірковувавши гладко,
Дожидав я, аж* мій батько,
Як була умова знай,
Там у зрадників тих темних,
На вербунок* військ наємних,
Рушить у сусідній край.

поки

найманця

„Вже давнійше, в переднівку,
Вислідив я ту криівку,

Де мій батько скарб сховав;
Нуж тепер безпроводічно
Виносити денно й нічно!
Все до чиста я забрав.

„Невеликий час минає,
Аж мій батько повертає:
Вже готове військо жде!
Лиш вербунок заплатити,
Генералів назначити
Хоч в огонь воно піде!

„Не вітав рідню, домівку,
Батько мій, лиш у криівку
Просто шасть—і обімлів!
Препуста-пуста печера
Що була ще повна вчора!
Скарб увесь мов хто замів.

Що він біга, шкряба, нюха,—
Скарбу ні сліду, ні духа!
Тут старий ума лишивсь!
Заскамлів, немов на зуби,
Далі шнур знайшовши грубий,
На гиляці задушивсь.

„А Неситий і Бурмило
Зрозумівши, що постигло
Батька мого, подались:
Страх льяляльні* поробились,
І служить тобі пустились—
Зрадником остався Лис.

вірні цареви

„Днесь* вопи—підпору трону!
Я ж, що спас царя й корону,

сьогодні, тепер

Батька свого погубив,—
Під гилякою тут стою
І смерть бачу над собою.

Ну, повісьте! Я скінчив“.
Так то Лис в брехні був смілий!
Всі присутні овстовпіли,

А сам Лев аж затремтів.
„От воно що тутка скрито!
Дякую тобі Микито!

А... той скарб... ти де подів?“

„На високій Чорногорі,
Де Черемош води скорі

По камінню в низ жене,
У Говерлі просто серця
Коло третього реберця
Є леговище скальне¹⁾.

„Там лежить той скарб неткнутий*... незайманий
Царю, твій він мусить бути,

Я тобі його зберіг!
Жалко тільки, що нікому
Не сказав я стежки к ньому,

Щоб по моїй смерті міг“...
Лев не дав йому скінчити.

„Хто тут сміє говорити

Ще про смерть якусь днесь?
Царське право є—прощати.

Зараз з нього шнур той зняти!

Ми касуєм весь процес*!

судову справу,
позов

1) Чорногора—найвища частина східник Карпатських гір, Говерля—найвища кам'яна гора. Черемош—річка.

„Більше маєш ти заслуги
Міз звірями, ніж хто другий!

А гріхи ті, що за них
Мав ти висіть, правду рікши,
Всі не варті торби січки

Супроти заслуг цінних.

„Тільки слухай: в добру пору
Ти зо мною в Черногору

Завтра рушиш скоро* світ;
Лиш я сам до того льоха,*
Де є скарб царя Гороха,

Буду знати тайний хід.“

„Царю,—Лис сказав маркітний,*—
З радості душі охитний

Я з тобою йти в ту путь.

Та в предсмертню я годину
Шлюбував,* коли не згину.

За гріхи покуту збуть.

„Пішки до Пелопонезу,
Відтам аж до Херсонезу¹⁾

Шлюбувався я піти.

Як поверну, ясний пане,
Скарб відразу весь твій¹⁾ стане,

Найбагатшим будеш ти!“

„Щож—Лев мовив,—річ побожна!
Шлюбував—ламать не можна,—

То ж іди й здоровий будь!“

Далі возних* зве на згоду,
Щоб вони всьому народу

Вибубнили царський суд:

як тільки
погріба

смутий

зарікся, дав обіт-
ницю

судових приставів

¹⁾ Пелопонез—південна частина Греції, Херсонез — півостров у Тракії (теперішній Туреччині).

„Всім, кому на тім залежить,
Відати про се належить:

Царь по силі своїх прав
З Лиса званого Микити
Зволив всю вину здіймати,
І до ласки знов прийняв.

„Хто б смів Лиса пострікнути,*
Лапою його діткнути,

*докорять

Чи позаочно хулить
На такого патріота,
Тому царь язик із рота
Вирізати поведить.“

Ой, як вчув Медвідь, Мурлика.
Вовк той засуд,—страх велика
Іх досада обняла!

Зараз почали бурчати,
Далі рушили кричати,
З ними їх рідня ціла.

Але вже було за пізно!
Лев із трону крикнув грізно:
„Хто там сміє ще бурчати?
Га, то ви, поганці кляті,
Що мене у власній хаті
Сприсяглись замордувати?

„Бач, які святі та божі,
А в душі думки ворожі!
Лис вам на заваді став?

Але годі вже мантачить
Будете тепер ви бачить
Справедливість наших прав.

„Гей, беріть Бурмила тута
І закуйте в добрі пута!

Вовка в диби* прикрутіть,
І Кота зв'яжіть, і прямо
Засадіть в тюремну яму,
Де не блима сонця світ!“

колоди для ареш-
тантів



Пісня сьома.

Був у замку льох підземний
Зимний* і вохкий і темний—

холодний

Там заперто в'язнів трьох.
Кіт мовчить, Медвідь куняє,
А Неситий проклинає;
„Ах той Лис, бодай він здох!“

Час обідать! Бідолахи
Не привикли саламахи
Арештанської вживать.
Як наклали їм три миски,
Нюхають аж кривлять писки!
Стали чихать і плювають!

Довго Вовк сидів і думав,
Далі з жалю як зарюмав,
Як завив, як заридав!
Своїм спільникам недолі
Про свої пригоди й болі
Ось таке розповідав.

„Небо, земле і всі моря!
З глибини свого горя
Плач підношу я до вас,
Щоб вас плач той і ридання,
Образ мого страждання
До основ, до дна потряс.

„Вовком звуть мене, Неситим.

Що Бог добрим апетитом

Наділив мене—чи ж стид?

І чи ж я щось тому винен,

Що в живіт пхать все повинен,

Бо живіт все: „Дай!“ кричить?

„Вовк Неситий, Вовк зажертий!

Вовк незмінно гідний смерти,

Вовка бий, де лиш найдеш!

А що вовк той голодує

Жінку й діточок годує,

Се байдуже всім! А вже ж!

„Вовк убійник! Вовк прожора!

Що душа у мене хвора,

Що сумління в труби дме,

Серце в мене незрадливе,

Милосердне і чутливе,

Сьому й віри світ не йме.

„Я ж так чесний, так побожний,

Як би світ весь був порожний,

Як би я все ситий був,—

Я б такий був добрий, вірний

І лагідний і покірний,

Що би й очі світ забув.

„Я й тепер—та й що балакать!

Як почне жолудок плакати,

То й сумління заглушить.

Та про те його проводу

Кілько я собі на шкоду

Слухаю, то й не злічить!

„Раз на лови йду я радо,
Аж Гусей здибаю стадо.

Гуси, Гуси, я вас, ззім!“
Гуси кажуть: „Іж Вовчище!
Лиш хвилиночку, пожди ще,
Помолиться дай нам всім!“

„Ну моліться! Ось вам хвиля!“
То воєи у гору крила

Піднесли побожно так,—
Піднесли, загеготіли,
І всі вихром полетіли,
Я ж лишився, мов дурак.

„Ну,—міркую стовпом стоя—
Що за спосіб се і що я,
Сповідник чи паламарь,
Щоб Гусей молитви слухать?“
І пішов я далі нюхатъ,
Щоб знайти новий товар.

„Зирк, Свиня лежить в баюрі,*
А при ній рожево-бурі
Поросятка—штук зо сім.

в калюжі

„Гей, Свине, моя голубко,
Виліжай з болота цупко,
Хай я свинок твоїх ззім!“

„Добре, іж, коли охота,—
Відрекла Свиня з болота,—
Тільки, бач, один тут гріх
З тих гріхів, що непокриті:
Поросята, бач, немиті,
Як же ж будеш істи їх?“

„Справді, клопіт! Що робити?“

„Слухай,—каже,—мій Неситий,

Ось тут річка і млинок,

То ходи тихенько з нами,

Стань собі понизше тами,*

греблі

Там обмию я діток.

„Так, усіх обмию з бруду,

І одно за другим буду

Прямо в рот тобі давать“.

„Ну,—подумав я,—се можна.

Чесна, бач, Свиня й художня,*

*що любить чистоту

Свинки чей* не полетять“.

може

„Я під тамою, мов в ямі,

А Свиня з дітьми на тамі,

Хрюка, плюска, муркотить.

„Ну,—міркую,—річ художня,

То й перебивать не можна:

Треба ж їй діток помить“.

„А вона насеред тами

Заставку взяла зубами,

Як запреться—піднесла.

Гур! Як жбухнуло на мене

Море мокре і студене,—

Мене й пам'ять відійшла.

„Вхопила мене потопа,

Понесла з на десять хлопа¹⁾

В низ мов тріску, мов стебло.

Мало там не дав я душу!

Поки видряпавсь на сушу,

Вже Свиной мов не було.

¹⁾ Дужче, як десять чоловіка.

„Став я мокрий та й міркую:

„Ну, гляди ж чистюху тую,

Як мене втягнула в ріві!

Ну, а я ж то що за колик*?

Чи я крілик, чи я волик,

Щоб Свиной умитих ів?“

кіл, стовп, йоло

„Сильну взявши постанову,

Що не дам здуриться знову,

А голодний аж пишу—

Йду. Аж зирк! Баран блукає.

Я до нього—не втікає.

От я здалека й кричу:

„Стій Баране! Стій рогатий!

Маю щось тобі сказати“.

Став Баран та й ще пита:

„Ну, які там маєш вісти?“

„Іа, тебе я мушу звісти!

Що, смакує звістка та?“

„А Баран—ну, хто б подумав?—

Не злякався, не зарюмав,

А вклонивсь мені до ніг.

„Пане,—каже,—Бог привів вас!

Я ж три дні уже глядів вас!

Вам на зустріч сам я біг.

„Не дивуйся і не смійся!

Я Баран-самоубійця!

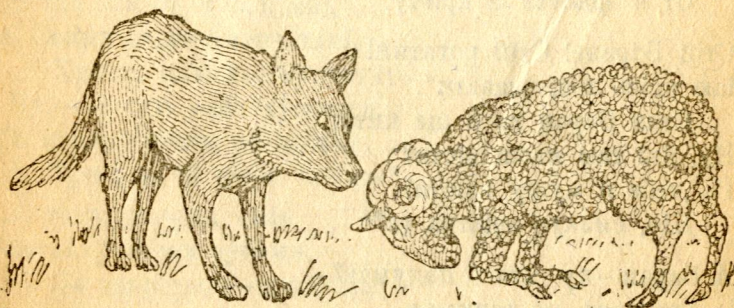
В світі вже не жить мені!

Люд мій весь в неволі гине,—

В вас життя його єдине,

То мені ви не страшні.“

„Річ таку почувши дику,
 Я в задумі звів сив пику
 І стояв дурний мов сак.
 „Що се ти торочиш, блазне?
 Щось таке є несуразне?
 Не вторпаю ніяк!“



„Пане, підожди хвилину,
 Будеш знати, за що гину,
 Чом так радо йду вмирать,
 Чом рідня моя рогата
 Свого спаса, свого тата
 В тобі буде величать.

„Знай же, пане, біль мій тайний!
Я не єсть Баран звичайний,

Я—овечий патріот!
Думка в мене — розбудити
І з неволі слобонити
Весь овечий наш народ.

„З давна думав я про тебе,
Щоб овечим стать Мойсеем,
Вивести овець з ярма—
Із хліва—на вольну волю
Много труду, мук і болю
Я прийняв—та все дарма.

„У тісні овечі мізки
Думки свіжої ні трішки
Не втокмачиш; серце їх
Боязливе „Що нам воля?
Вовк поїсть нас серед поля.
Нам про волю думать гріх!“

„Ну, подумай, пане чемний,*
Про важкий мій стан душевний!

ласковий, звичай-
ний

Насміх долі так хотів:
У душі пророцькі речі,
А кругом лоби овечі,
Сіно, жвачка, теплий хлів!

„Щоб влєкшить себе хоч трошки,
Я удався до ворожки,

І такий почув завіт:
„Хочеш Баранів ти спасти,
Мушиш сам себе покласти
Вв жертву ольну за свій рід.

„В поле йди, коли охочий,
Поблукай три дні й три ночі,—

Здиблеш Вовка-моцаря;*

силача

Сей по моєму показу
Проковтне тебе відразу,—
От тоді нова зоря

Для Овець усіх заблисне“,
Пане, серце туга тисне

Запитать тебе сейчас:

Маєш ти показ той віщий,
Можеш ти, мій найлюбіший,

Проковтнуть мене на раз?

„Ну, плети собі мій любий,—
Думав я,—коб* тільки в зуби

коли б

Я дістав тебе,—не бійсь!

Будеш знать, як я ковтаю!“

Та й до нього промовляю:

„Синку любий, заспокійсь!

„Віщий сон сьогодні мав я,
І на тебе вже чекав я,—

Проковтну тебе як стій!“

„Ну,—Баран рік—Богу слава,
Та й тобі, судьбо ласкава!

От тепер в душі спокій.

„Пане любий, стійте ж тутка!
Я на горбик вийду хутко,

Розбіжусь і просто в рот
Кинусь вам, а ви ковтайте,

І ковтаючи згадайте:

Так вмирає патріот!“

„Треба ж дурня, щоб згодиться!

Мій Баран як розбіжиться,

Та й рогами в лоб мене

Як не грюкне! Я скрутився

Та й зомлілий покотився,

А Баран як не чкурне!

„От я встав, аж плачу з болю.

Прокляну злую долю

Та й клену нерозум свій.

„Чи то я овечий батько?

Чом не вхопив швидко, гладко

Барана й не звів як сій?

„Всьому винна та чутливість!

По що* мав я терпеливість!

на що, для чого

Слухатъ теревенів всіх?

Ну тепер не зловиш, Грицю!

Затверджу чуття як крицю,*

сталь

Я голодний! Се не сміх!

„Оттаке постановиши.

Зуби міцно заціпивши

Я пішов у дальший шлях.

Лізу, лізу, шкандибаю,

Чоловіка надигаю,—

Кравчик був, мені й не страх.

„Скоро лиш його я зочив,

То й до нього я прискочив:

„Кравче, кравче, ззім тебе!

Не тікай, не боронися!

Не благай і не просися,

Бо в кишках мене скребе!“

„Я тікати—не прудкій,
 Борониться за слабкий,
 А проситься—хто повірить?
 Тільки ж як мене ззіси?
 Трошки за малий еси.
 Ну, позволь тебе помірить!“

„Поки я поміркував,
 Злегка він мені приклав
 До хребта своє мірило,
 Потім враз хахап за хвіст,
 Як не швасне разів з шість,—
 Аж на серці зав'ялило.

„Ой,—кричу,—що робиш, кравче?“
 „Маеш! Щоб ти знав на завше:
 Чоловіка не займай!“
 „Ой не буду, поки жити!“
 Та кравець лихий, сердитий
 Б'є та й б'є, хоч ти конай*.

пропадай

„Що я вию, що ридаю,
 Що кленуся і благаю,—
 Він за хвіст мене держить
 Та й періщить повен злости,—
 Швидко, бачиться, від кости
 Шкура й м'ясо відлетить.

„Чую я, що ось вже гину!
 Як не шарпнув—половину
 Власного хвоста урвав!
 А тоді давай Бог ноги!
 Як забіг я до берлоги,
 То три дні відхорював.

„Оттаке то вовче лихо!
Ну, скажіть, як бути тихо,
На таке не нарікають?
А тепер іще в додатку
Зрадник Лис цареві-батьку
Кинувся на нас брехать!

„Ні вже, ні, я не потішусь,—
Ще поплачу та й повішусь!“
Так Неситий гомонів.
Снав Бурмило вже й Мурилка,—
То Неситий з горя, з лиха
Всі три саламахи звів.



Пісня восьма.

Вранці рано по сніданню
В подорожньому убранню

Лис царю вклонивсь до ніг.

„Царю, будь мій рідний тато,
Поблагослови завзято,

Щоб на прощу йти я міг!“

Лев сказав: „То шкода, сину,
Що так швидко йдеш в чужинау!“

„Царю,—с крикнув Лис,—ох цить!

Серце в мене краєсь* тоже!

розривається

Та що вдіємо! Що гоже,

Гожим треба відплатить!

Лев сказав: „Так, так, мій друже!

Рудує мене се дуже,

Що такий побожний ти,

Рад би я тобі й від себе

Для мандрівної потреби

Хоч чим будь допомогти“.

„Ца...рю—хлипав Лис крізь плач —

Дуже ласкав ти... Ось бач:

Я і торба в путь не маю!

А в Медведа у Бурмила

Доброго кожуха сила,—

Він шматок віддасть, я знаю“...

„Схоче, чи не схоче дати,
Ми накажемо відрати!“

Мовив Лев. „Ну ще чого?“
„Дуже ласкав ти, мій царю!
Чобіток би ще хоч пару.
Бач, я босий! Як його

Тілький світ чимчикувати,
Ноги шпигать та збивати?
Скалічію де-небудь!

А он має Вовк дві парі,
То одну чей схоче в дарі
Відступить мені в ту путь“

„Що там схоче, чи не схоче!“
Крикнув Лев та аж тупоче.

„Гей там! У тюрму підіть,
Із Бурмила торбу здріте*,
А з Неситого здійміте
Пару Лисові чобіт!

здеріте

„Ви ж, моя дружино славна,
Щоб усім зробилась явна
Ласка наша для Микити,

Проведіть його з гонором*
До могили там під бором!
Я ж іще піду спочити“.

з пошаною

І потюпав Лис мій гладко,
Смирний, тихий як ягнятко,
При торбині, з костуром..

А круг нього мов ворони
Всі бояри та барони,—
Провожають всім двором!

Цап—секретарь гоноровий*.
 Зайць—гвардиста* народовий,
 Поруч Лиса дружно йдуть.

значний, благород-
 ний
 козак

Хоч і як розмова мила,
 Та вже ось тота могила,
 Попрощатся треба тут!

Лис Микига промовляє,
 Сльози рукавом втирає:
 „Ах, Яцуню, притулись!..
 Я... з тобою розстаюся!
 Ах, подумати боюся,
 Жаль пройма мене на скрізь

„Ох, Базильку, любий друже!
 Я тебе люблю так дуже,
 Що без тебе й жить не рад.
 Не відмов же просьбі моїй,
 Ще шматок дороги тої
 Проведи мене як брат!“

Се сказавши прослезився,
 Ім, у ноги поклонився.
 „Ви оба з між всіх звірів
 Справедливі й непорочні,
 Лиш траву й листочки сочні
 Все істе—і я так ів!

„Про убійства, про грабунки
 В вас не має ані думки,
 Вам м'ясних не треба страв.
 Вас то, щирі праві душі,
 Я пустинником ще бувши,
 За вірець* собі обрав“.

приклад, зразок

„Так то лестними словами
Лис їх знадив, аж до ями
Лисової підійшли.

„Слухай—каже Лис—Базильку,
Ти зажди на нас тут хвилю,
Ось траву собі щипли!

„Ти ж Яцуню, любий свату,
Потрудись зо мною в хату!
Знаєш, жінка там моя
Як почує чутку тую,
Що на прощу я мандрую,
То то буде плач!.. А я

„Страх не рад з жінками плакати,
І не вмію забалакати,
Ні потішить їх гаразд!
Мій Яцуню, ти в тім справний!
То ж ходи, мій друже давний,
Вид твій духа їй додасть;“

Серце в Заяця добряче:
Вчув се й мало сам не плаче.
„Бідна жінка!“—він озвавсь.—
„Я її як рідну маму
Рад любить!“ І в лисю яму
Він з Микитою попхавсь.

Входять—Боже! Серед ями
Микитиха з діточками
Плаче, сліз потоки лле!

Як побачила Микиту,
Схопилась... „Микито! Ти ту*!
Діти! Батько ваш живе!“

тут

Ну Микиту цілувати
І до серця пригорати!

„Любий! Що ж? Біда пройшла?
Говори бо швидше, швидше!
Я гадала, що ти згиб вже..
Ох, що сліз я пролила!“

„Радуймось!—сказав Микита.—
„Царь наш—славою покрита
Будь його держава вся!—
Дарував мені провини,
І від нинішньої днини
В ласці царській тішусь я.

„Вороги ж мої запеклі
Десь там нині ледви теплі:
Царський гнів їх б'є всіх трьох:
Кіт, Неситий і Бурмило
Мусіли стулити рило,
Ще й попали в темний льох.

„А отсей фальшивий паяць*,
Що свідчив на мене, Заяць,
Відданий мені у власть:
Чи живим його лишити,
Чи відразу задушити,
Скоро викупу не дасть!“

блязень, куме-
діянт

Як почув се Яць сарако*,
Стало так йому ніяко,
Мов би хорт за ним туй-туй.

бідолоха

„Базю!—крикнув,—чесний отче,
Лис мене тут ззісті хоче!
Базю, Базю, ох ратуй!“

„Зараз тихо будь, дряпуго!“
 Крикнув Лис і вхопив туго
 Зайця й горло перегриз.
 „Ось тобі від мене штука!
 І всім злюкам то наука,
 Щоб Микити стереглись!“

А відтак, поссавши крові,
 Лис Микита втішно мовив:

„Та й смачний же бестіон*!

(лайка, тварина)

Діти, нині на вечерю
 Маєм з Заяця печеню!
 Славний буде потім сон!

„А тепер послухай, люба,
 Як мені грозила згуба
 І як вибrehався я!“

І розсівшися вигідно,
 Росповів усе довідно*

*докладно

З початку аж до кінця.

А лисиця й Лисенята
 Посідали коло тата—

То сміються, то тремтять.

„Голово моя ти мила!—

Так Лисиця говорила,—

Ну, та й знав ти, як їх взять!

„Лиш одно отсе не гарно,

Що ти нас покинеш марно

І на прощу йдеш кудись“.

„Жінко,—скрикнув Лис поспішно,—

Ти гадаєш, що я дійсно

Зараз дурень став якийсь?

„Там, де смерть перед очима,
То плелось, що тільки слина
Приносила на язык.

Чи я паломник*, або що?
Що там Лев мені і проща?
Я тепер сміюся з них!

богомалець, що
йде в Єрусалим

Хай ість сіль, в кого оскома!
Я ж лишусь з тобою дома,
А про прощу ні ду-ду!“
Вім почувся крик з надвору:
„Яцю, де ти? Кільку пору
Я вже тут на тебе жду!“

Вибіг Лис. „Базильку, друже,
Ти не гнівайся так дуже!
Нічим нам тебе завянь.
Яць там з жінкою моею
І з маленькою сім'єю
Преприязно гомонять“.

„Кажеш: гомонять приязно?...
Але ж бо я чув виразно
Яців крик: „Рятуй!“ — рік Цап.
„Правда,—Лис рік,—як Лисиця
Вчула, що нам тра* проститься,
Вмліла і на землю хляп!

треба

„Тут то Яць—здоров хай буде!—
Жбухнув їй води на груди,
Та й почав ратунку звать:
„Ой-ой-ой, рятуй Базильку,
Моя тітка вмере за хвилю!“
Та тепер вже благодать“.



„Ну, то дякувати Богу!

Я гадав, що Яця мого

Там зо шкури хто дере*.

„Базю, чи ж тобі не стидно?

Яць прийде, лиш що не видно,

Ще й дарунків набере.

„Базю, бородатий ребе*,

дурню, рабіне

В мене просьба ось до тебе!

Бачиш, царь мені казав,

Щоб заким ще рушу з дому,

Про одну річ, нам відому,

Лист йому я написав.

„Отже поки Яць там бавивсь

З жінкою й дітьми, я справивсь:

Два грубезні листи

Написав. Тебе, мій друже,

Я просити хочу дуже

До царя їх занести*.

„Добре,—Цап сказав,—гляди лиш,

Щоб де в мене не згубились,

Не зламалась би печать!“

„Правда! Подожди хвилину,

Я в медвежю торбину

Зав'яжу їх, можеш брати!“

І побіг до хати живо,

А в душі смієсь злосливо:

„Будеш мати лист! Жди лише!“

Зайця голову кроваву

В торбу шась, шнурками жваво

Позав'язував, несе.

Ось, Базуню мій любезний,
Тут в тій торбі лист грубезний,
І два меншіі лежать.
Ти носи їх осторожно,
А розв'язувать не можна
Бо зламається печать.

„А про Зайця не журися
Він там так заговорився,
Що казав перепросить!
Йди наперед шмат дороги,
А вже Заяць бистроногий
Дожене тебе за мить.

„І ще знаєш що, мій друже?
Лев, наш батько, любить дуже
Дотеп, гарний, гладкий стиль*.
Сі листи я не хвалюся—
До смаку йому прийдуться,
В них майстерства мого шпиль!

склад у письмі

„Вже ж я де лиш міг, небоже,
І про тебе слово гоже
Вкинути не занедбав.
І я певний, що царь тато
Ласки й чести ще багато
Більше дасть тобі, чим дав.

„Тільки будь ти все притомний*,
Не чинися надто скромний!
Смілість виграє в війні.

тямкий, не дурний

Мов цареві: „На листи ті
Я дораджував Микиті,
Іх завдячив він мені“.

Як почув се Цап Базилій,
 Задригали в нім всі жили,
 Аж підкоочив з радощів!
 Ну Микиту цілувати!...
 „От тепер я буду знати,
 Хто мені добра хотів!

„Друже, брате! Я мав в раю!
 О, твій дотеп добре знав!
 Лев аадре з утіхи хвісті
 Не минуть мене гонори.

А і край весь заговорить:
 Бачте, цап який стиліст*!

хто вмів складно
 писати

„Тут я виступлю вже сміло,
 Бо як справді малось діло,
 Се ніхто не буде знать.
 Ну, прощай же! Дасть Бог, може
 Я й тобі віддячусь тоже,
 То не будеш жадувать!“

„Прощавай!“,—сказав Микита,
 А як Цап пішов, то скрита
 Вилилась словами злість:

„Отсей дурень квадратовий*—
 Він—секретарь гоноровий!

подвійний

Ух, аж б'є на мене млість!).

„Що за ряд! Яка держава!
 Дурням в ній гонори й слава,
 Бідний, слабший хижих лап
 Не уйде! А членом суду,
 Що мене судив на згубу,

Чи ж не був сей глуний Цап?

1) „б'є млість“—,робиться млюсно, нудно“

Але я помстивсь на тобі!
 Будеш жив, чи ляжеш в гробі,—
 Вже не змиється сей хляп*,
 Що прилип на твоїй пиці;
 Стане притчею в язиціх
 Слово те: дурний як Цап!“

ляпас

За той час Базю поспішно
 В царський двір прибїг і втішно
 Перед троном гордо став:
 „Лис Микита із дороги
 Клониться цареві в ноги,
 І отсей пакет прислав.

„Три листи у нїм грубезні;
 Стиль, язик, думки—чудесні!
 Се й не диво. Адже ж я
 Не одну йому дав раду
 Що до стилю, що до складу,—
 То й заслуга тут моя!“

Царь до рук пакет приймає,
 Шнур за шнуром відпинає,
 Глип у торбу—аж зумівсь*.
 „Що се! Лист якийсь ухатий!
 Базю, Цапе ти проклятий,
 Ти крївавий лист приніс!“

вразі всь, нву
вався дуже

Зайця голову нещасну
 В гору виняв, рикнув страшно,
 Що аж Цап на землю впав:
 „Так то Лис сміється з мене!
 На таке письмо мерзене
 Цап йому ще раду дав!“

„Га, клянусь на царську гирю*,
 Що вже більше не повірю
 Клятим Лисовим брехням!
 Гей, біжіть в тюрму що сила,
 Вовка і Кота й Бурмила
 Увільніть з тяжких кайдан!

булаву, гриву

„О безсовісний брехачу!
 Через тебе то я, бачу,
 Дурно мучив ірних слуг!
 Та за те даю їм плату:
 Цапа й всю рідню патлату,
 Щоб із неї дерли смух!

„А поганий той Лисюра,
 Що так вибрехавсь від шнуря,
 Буде винятий з під прав:
 Хто де здибле сю облуду,
 Може вбить його без суду,
 І не буде кари мав“.

Так то Яць і Цап Базилій
 Головами наложили,
 Винуваті без вини;
 А хоч жертви злоби й сили,
 Та про те не полишили
 Й згадки доброї вони.

Особливо Цап сарака!
 Ну, скажіть, яка подяка
 Випала за те йому,
 Що до сильних він лестився,
 В царський двір він примостився,
 Мав царицю за куму?

Що двора́к був, орде́ровий*!
І секретар гоно́ровий!

чиновний

В трибуна́лі засіда́в?
А про те на кли́нині! з жа́рту
Через Лисову ту карту
Душу ца́н'ячу відда́в.

І до нині сю приго́ду
Хто з хрещено́го наро́ду
Добрим сло́вом ізгада́?

Як хто злий з ма́рниць* зги́не!

занищо, через дріб-
ницю

Чи ж не ка́жуть: за ца́нини

Поко́ління пропа́да?

бенкетує

А хто дме́ться і бала́є*

*бенкетує

І лести́ться й спеку́лює

На нечесні ба́риші,

Всім любе́нько рад бала́каты!—

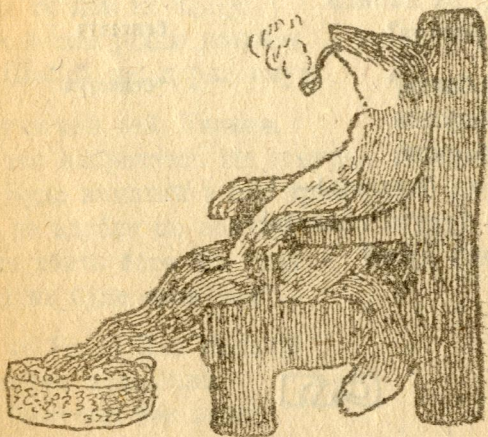
Чи ж по нім не бу́дуть пла́каты!

Як по Ца́новій ду́ші?



Пісня дев'ята.

Але Микита в своїм замку
По обіді меду склянку
Преспокійно спорожнив,
Сів у кріслі, люльку курить,
І нічого ся не журить¹⁾,
Зла мов зроду не чинив.



В тім почув: „Стук! стук!“ до брами.
Скочив, вибіг враз з дітками—
„Ах, Бабай! Се ти оп'ять!
Ну, здоров, Бабаю! Що ж то,
Ти знать від царя йдеш просто?
Що ж там доброго чувать?“

1) ся не журить—не журиться

Мола, доброго!—журливо
Рік Бабай,—та щедре жниво
На погані новини!

Царь присяг тобі загладу*,
Військо кличе, радить раду,—
Будуть тутки за три дні!“

смерть, знищення

„Тільки всього?—каже Лис.—
Як лиш тільки, не журись,
Друже мій, старий Бабаю!
Тим погрозам ти не вірь!
Я з тобою в царський двір
Ще сьогодні почвалаю.

„Вже я вибрешусь, будь певний!
Та тепер, мій любий кривний,
Прошу в хату! Вже пора
Підвечіркувать. Аж в лапах
Ве'сь мені печені запах,
Що зготувала стара!“

Ось війшли, сидять, гостяться...
Лисенята стали гратись.

Бачиш, стрику,—Лис сказав,—
Мінка ловить вже курчата,
Міцько ж бестійка* завзята,
Вчора утку сполював*!“

тваринка

вловив

„Справді, маєш чим гордиться!—
Рік Бабай.—Та й не дивниця:
В батька й діти удались!“

„Так то, так! Талант—не згірше,
Та виховання ще більше
Тут значить!“—відмовив Лис.

„Ну, та час нам в путь спішитися!“

„Що?—аж скрикнула Лисиця,—

Ти Микито, знов кудись?

В царський двір? Та бійся Бога!

Всиротить нас ся дорога!

Скрийся дома, схаменись!“

І сльозами залилася,

І руками вчепилася,

Щоб Микиту не пустить.

Він її поцілувавши

І від себе відірвавши

Каже: „Жінко люба, цити!

„Царь не заість мене там преці*,

однако, все ж певно

А на зустріч небезпеді

Ліпше вийти, ніж в кутку

Дождять на себе грому!

Я ж держу все по старому

Філософію* таку:

мудрість, мудру
гадку

„Наше все життя—війна є

Кожний боресь в ній, як знає:

Сей зубами, той крильми,

Третій кіхтями міцними,

Інший скоками прудкими...

Чим же боремося ми?

„Ми ні силою не годні,

Ні як Карпи* многоплодні,

коропи

Ні вічвиди, як Сова,

Ані бистрі, як той Заєць,

В нас підмога лиш одна єсть—

Се розумна голова.

„Нею треба нам крутити,
 Ум мов бритву нагострити,
 Все обдумать в один миг,
 Іншим сіти наставляти,
 Але добре пильнувати,
 Щоб самим не впасти в них!

„Царь ось грозить нам війною.
 Хоч то я не маю бою*

страху

Перед війском тим його,
 Та все ліпше в самій річці
 З разу злому запобігти,*

*запобігти

Ніж чекать Бог зна чого.

„А на те вже я, небого,
 Чую в собі сили много!

До таких я штук привик.
 А подумати, як цунко
 Я почну брехати, любко,
 Аж свербить мені язик!“

Ще раз цілувались в лица,
 І потішилась Лисиця;

Але брами всі замкнуть
 Наказав Микита, й жваво
 Стежечками в ліво, в право
 Почвалав з Бабою в путь.

Гріє сонце, небо чисте,
 Ліс шумить, тріпочесь листе,
 Цвіти пахнуть—просто рай!
 Ліс кохуєсь красотою
 Та прибитий гризотою
 Сумно штильгає* Бабай

плещеться

Стрику, що тобі такого?—

„Весело рік* Ліс до нього.—

*сказав

„Тьфу, об землю лихом вдарь!

Бач, що тут краси довкола!

Блиск який, тепло і воля!

Хто живий, той нині царь!

„Ой небоже,—рік Бабай,—

Ти так надто* не брикай!

дуже вже

Не втечеш ти кари!

Де ж пак Цапу в торбу дати

Зайця голову й післати

Се цареві в дарі!“

„Ха ха ха!—смієсь Микита,—

Штучка дешева й сердита!

Дуже нею я горджусь.

Трошки царь мабуть просапавсь,

Поки правди в ній долапавсь...

Та щоб карі бути—а дзусь!

„Нині хто рад жить, не схнути,

Той святим не може бути,

Як в пустині той монах.

Кожний тут держись на тузі,

Хто не хоче по заслугі

* Бути другому в зубах!

„Яць скакав поперед мене,

Мов дитя новохрещене,

Мов дражнив: „Апу злови!“

Аж мені так стало млісно,

Що я хап його, й незвісно,

Як він став без голови.

„Ну, а Цап! Скажи, будь ласка!
Він на мене в суді траскав*.

бретав

„Винен, винен! Хай умре!“
А як я вспів відбрехаться,
То він лізе цілуваться!

Хай же чорт його бере!

„Що ж, мій гріх, а його шкода.
Вбивство, помста, та се ж мода

Скрізь загальна у звірів.

І сам Лев грабує чисто,
А не хоче особисто,

Шле Медведів і Вовків*.

І всміхнувся Микита стиха,
Нюх табаки взяв і чиха,

А відтак сказав оп'ять:

„Ет, все байки, мій Бабайку!
Слухай лиш отсюю байку,

Що хочу і розказать.

„Кажуть: кара за грабунок!

Ось тобі такий трафунок,

Як наш брат хтів чесно жить.

Ось говар, і грошей досить,

Він не скупиться, ще й просить—

А хоч гинь, не мож купить.

„Раз от я і Вовк Неситий,

Кинувши гостинець* битий,

великий шлях

На мандрівку ми пішли.

Ба, зайшли за ліс, за води,

Ні притулку, ні господи,

Лиш степи, дуги були.

„Тут нас сонце припікає,
Ба вже й голод дотискає,
Аж тут зирк, Лоша пасеться!
Та таке гладке та любе,
Що мій Вовк аж гострить зуби,
Шкура вся на нім трясеться.

„Сів бідняга, важко сапа.
А з Лошатком мама Шкапа,—
Вкрасти же вона не дасть,
Каже Вовк: „Піди, Микитко,
Запитай ту Шкапу швидко,
Чи Лоша нам не продасть?“

„Я пішов, вклонивсь їй низько.
„Що, матусю, пасовисько
Тутки маєте незгірш?
Та й Лошатко! От пахолук*!
Чей* його нам на виховок
Продасте за добрий гріш“

хлопча
може

„Що ж, купуйте, добрі люди!
Як що вам завгодно буде
Дешево візьму від вас.
Ось лиш прочитай значки ті,
Що на задньому копиті,—
Се тобі ціна як раз“.

„Ну, та я не в тім'я битий
До конита підходити!
Шкапі поклонивсь до ніг,
Та й кажу: „Спасибі, мати,
Та не вмію я читати“.
І до Вовка знов побіг.

„Друже, Шкапа ся лагідна,
І лоша продати згідна,
І ціни не хоче драть.
Каже, в неї цінники ті
Там на задньому копиті—
Жаль, що я не вмів читать“.

„Що—Вовк крикнув,—ти нездаро!
Навіть кінських літер пару
Ти не вмієш прочитать?
Я в письмі тім дуже вчений,
До гімназій, академій
Виходив років аж п'ять“.

І пішов мій Вовк Неситий
Шкапу за Лоша просити.
Шкапа ж відповіла: „На,
Ось лиш прочитай значки ті,
Що на задньому копиті,
Там написана ціна“.

Вовк Неситий нахилився,
До копита придивився,—
Гей, як фрасне* Шкапа враз, ударить
Як у лоб не вцідить просто,
А була підкута гостро—
То мій Вовк мов свічка згас.

Шкапа ж як не зарегоче
Та з Лошам і потеркоче,
Що і слід обох пропав.
А Вовчисько добру хвилю
Полежав в такім знесиллю,
Мов зовсім небіжчик став.

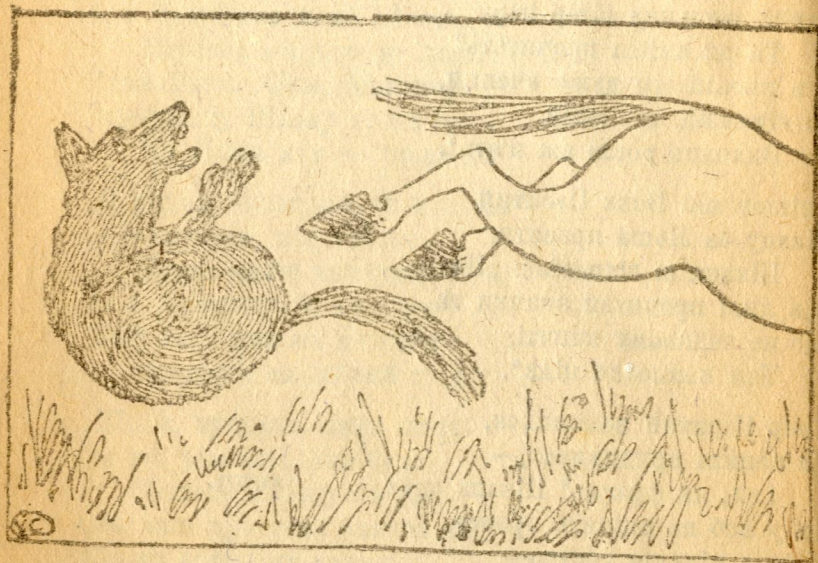
Далі очі продирає,
Доокола позирає,

Але встати ані руш.

„Гей,—кажу йому,—Неситиш,

Сам Лоша ти ззів? Лишити

Не хотів мені ні кус?



„Га, ненаісна прочвало!

Ззів усе, ще й того мало!

Друга на обід не клич!..

Адже ж я, невдячний цапе,

Перший торг робив у Шкани,

Заслужив на могорич.

„Ну, скажи так правду гладко:
Дешево купив Лошатко?

Людська знать ціна була.
Ви й не довго торгувались,
По приятельськи розстались—
Втішна щось вона пішла.

„А проспавсь ти смачно, друже!
По таким обіді дуже
Се здорово на живіт.

А як славно ти, Вовчуку,
Вмієш кінсьську азбуку—
Справді, чудо на весь світ!“

„Так я з Вовка кпив до ночі,
Він же витріщивши очі
Все лежав та лиш: „Ах, ах!“
Далі каже:—„Будь тут чесний!
Що за торг би був чудесний,
А та дич—б'є по зубах!—

„Ой,—сказав Бабай,—Микито
Не смішний твій жарт, бо скрито
В нім гіркої правди шмат.
А найгірш те, що Неситий
Нині ворог твій забитий,
З світа рад тебе зігнать“.

„Е—рік Лис,—наплюй на нього!
Все у Вовка злоби много,
Але злоба ум сліпить.
Світ би весь пожер він скоро,
Ба, коли не влізе в горло!
А розумний з злоби кпить*!“

Пісня десята.

При розмові шаком-махом
Лис з Бабаєм битим шляхом
Не опішаться, звільня йдуть.
В тім Бабая штурк Микита.
„Стрику, осьде ямка скрита,
Живо скриймося ось тут!“

Під місток, що був на шляху,
Втік Бабай в великім страху,
Думав, може де стрілець?
А за ним шмигнув Микита,
Та на шлях глядів з укриття...
Петі! А сам трясеться ввесь.

А тим шляхом із Львова
Йде процесія здорова,
Що ходила там на суд:
Старий Півень перед веде,
За ним його весь рід іде,
Тільки мар вже не несуть.

Закувавши жаль у серці,
З горя випивши по чвертці,
Всі співають „Комаря“:
„Гей там в лісі шум зробився,
Комарь з дуба повалився!
Кличте, кличте лікаря!

„Розбив собі головище
 На дубове коренище
 (Сольо* Півень витяга);
 Вилетіла Муха з хати
 Комаренька рятувати—
 (Вся рідня підмога).

одні



„Ой Комарю, господарю,
Жаль мені вас непомалу“, —
Тягне Півень голоском. —

„Чим же я тебе улічу?
Бо тобі я щиро зичу*!“ —

бажаю доброго

Хор підхопив весь гуртком. —

„Продам хату, продам сіни,
Щоб добути медицини,
Ще й покличу лікаря;

Продам граблі і мотику,
Заплачу ще і антику,
А вздоровлю Комаря.

„Ой як гукне муха люба,
Поскакали Кліщі з дуба,
Комарю спирили кров:

Мурашечки прибувають,
Подушечки підстилають,
Щоб на нього сон прийшов“.

Так то куряча рідня вся
Верещить, аж порівнявся

Старий Півень із містком;
В тім мов блискавка з укриття
Як не скочить Лис Микита,
Та й хахап його мельком!

„Га, ти тут мені, дряпуго“ —
Скрикнув Лис і вхопив туго,
І головку враз відгриз.

Півень лиш крильцями стріпав,
І лапками довго сіпав;

З труном в яму скочив Лис.

„Бійся Бога, мій синашу,
Заварив нову ти кашу!

Чи зовсім ти з глузду збивсь?
Півень сей—велика сила,
Мав протекцію* в Бурмула,
Львиці навіть полюбивсь“.

прихильність, ласку

Так Бабай остерігає,
Та Микита вже не дбає.

Півня радісно скубе.
„Ти начхай на се, мосьпане!
Глянь лиш, що тут за снідання!
Пишно погощу тебе!

„А на Півня сього, стрику,
Здавна злість я мав велику,
В серці й досі ще кипить:
Не за позов, не за шкodu,
Але за одну пригоду,
Про яку й згадати стид.

„Раз голодний, що аж плачу,
Йду я по-під сад і бачу:

Півень піє на вербі.
Як би тут його ошвабить*,
Із верби до долу звабить
І до рук дістать собі?

одурити

„І як стій я для потреби
Вдав пустинника із себе,
Мимрю, як верзється в снах,
Далі під вербу підхожу,
Очі скромно в верх підвожу,
Та й говорю як монах:

„Люба моя дитино,
 Дивна, райська пташино,
 Здоровлю тебе сим днем!
 Дбаю я про тебе ревне,
 Про твоє добро душевне
 Дай, розмову розпочнем!“

„Півень крикнув сміховито:
 „Ой мій таточку Микито,
 Видко, ти давно не їв!
 Любиш ти у мене, певне,
 Більш тілесно, ніж душевне!
 Зголоднів—то й спобожнів,“

„Не гріши, душе честива!
 Я відрісся від м'ясова,
 Ім лиш мід та корінці,
 Ніст твердий держу що даяни
 І живу собі в пустині
 В найтеплішому кінці“.

„Півень крикнув сміховито:
 „Ой мій таточку Микито,
 Та й масні ж твої слова.
 І язик твій медом капле.
 Але зуб твій люто ханле,
 Злоби повна голова“.

„Я кажу: „Ой гарна пташко,
 Знов грішини ти дуже тяжко.
 Знай же: задля тебе я
 Із далекої пустині
 Вмисно аж сюди йду пині.
 Ось до тебе річ моя!“

„В сні почув я голос Феба¹⁾
 „Встань, Микито, живо треба
 У село іти тобі.

Ти не гайся й не лякайся,
 Як найшвидче поспішайся,—
 Здиблеш Півня на вербі.

„Півень сей—страшений грішник,
 Многоженець і насмішник,
 Ошуканець*. То ж іди,

дурисвіт, баламут

Розворуш йому сумління,
 Змий гріховне затвердіння,
 До покути приведи!“

„Синку ти мій гребенястий
 Швидко можеш ти пропасти,
 І душа піде в смолу.

Злізь з гіляки, сповідайся,
 У гріхах своїх покайся,
 Душу збережи цілу“.

„Мовить Півень сміховито:
 „Ох, мій таточку Микито.

В чім же той тяжкий мій гріх?
 Чи то я краду, грабую,
 Чи вбиваю, чи мордую,
 Чи тебе беру на сміх?“

„Ей, небоже,—мовлю грізно,—
 Кайся, щоб не було пізно!

З серця гордість викинь пріч*.
 У тяжких гріхах конаєш,
 А і сам про них не знаєш—
 Се погана дуже річ.

геть

1) Феб—старогрецький (поганський) бог сонця.

„Чи ж не маєш ти, признайся,
По дванадцять, по п'ятнацять
І по більше ще жінок?

По якому се закону
Ти живеш в грісі такому?

Будеш в пеклі в сірці мок*!“

мокнути

„Тут мій Півень став мов змитий:

Тон мій острій і сердитий

Зрушив, бач, його нутро.

„Ой мій таточку Микито,

Бачу ясно і відкрито

Се гріховнее тавро!

„Та сей раз ще змилюється!

Ще з життям я не простився,

В серці скрухи* не збудив.

каяття, журби

Кепська сповідь бути може,

То ж лякаюся, крий Боже,

Щоб і тут не поблудив“.

„Грішнику!—ревнув я строго,—

Чорт говорить з горла твого!

Сповіді боїться біс!

Геть жени його! Покайся!

Із покутою не гайся!

Зараз тут до мене злізь!“

„Оттакого то я шваба

Підпустивши¹⁾, сього драба*

голодранця, харчиза

Таки за печінку взяв.

Звільна з гільки він на гильку

Став злізати і за хвильку

На землі край мене став.

¹⁾ „підпустити шваба—„піти на хитрість“.

„Тут я хап його та й кличу!

„А ти тут мені паничу!

Сповідайсь, не сповідайсь,

А великої покути

Вже тобі не оминуті.

Зараз із життям прощайсь!

„Будь я пес, не Лис Микита!

Буде кров твоя пролита,

А жупан червоний твій

Я розмикаю й роскину,

Грішне тіло в домовину,

У живіт спакую свій*.

„Зміркувавши, де попався,

Півень стишивсь, не тріпався,

Звісив голову у низ.

І промовив сумовито:

„Ой мій таточку Микито,

Що вже діяти, живись!

„Видко, так судилось, любий,

Щоб через твої я зуби

У нове життя ввійшов.

Так бери ж собі те тіло,

Щоб в зубах тобі хрумтіло,—

Поживай і будь здоров!

„І жупан отсей червоний,

Що ним часто во дні оні

Я пишавсь серед Курок,

Рви, шматуй,—я не жалію,

Тільки дай мені надію,

Що в смолі не буду мок.

„Лиш один ще жаль сердечний
 На той другий світ безпечний
 Попесу з собою я,
 Жаль тяжкий для серця мого,
 Бо й для тебе шкоди много
 Принесе та смерть моя.

„Бачиш, голос мій чудесний
 Так вподобав муж той чесний,
 Що годує Кобзаря,—
 Мав при нім я учнем стати,
 А тебе він мав узяти
 Двом нам за поводиря.

„Ось тепер, коли я гину,
 Мали у твою пустиню
 Три післанчики прийти,
 Закінчить твоє злидарство
 Запросить на поводарство
 І завдаток принести“.

„Я художник, любий стрипу!
 Кожне слово в мні велику,
 Силу вражінь підійма.
 То ж як вчув слова такі,
 Розгудились в мені мрії,
 Скокнула душа сама.

„Рот роззявивши без тям,
 Живо сплеснувши руками,
 Мовлю: „Оттакий пан Лисі!“
 А в тій хвилі Шівонь злюка
 Скочив, цурхнув мов гадюка,
 Та й на гіньку тільки блию.

„Ой мій таточку Микито,—
Мовить відтам* гордовито,—
Так ти паном будь забаг?
Для мерзкого попрошайства
Зрікся б ти свого господарства!
А мене ти мав в зубах!“

відтіля

„Тьфу, та й згадувати годі,
Як із мене кпив сей злодій,
Як пишавсь, мов генерал!
Я звірь тихий і рахманний*,
Все дарую, бійку, рани,—
Та до смерти мщу скандал“.

смирний, пухлий

Оттакее росповівши,
Враз з Бабаєм Півня згівши
І спочивши під містком,
Наші любі подорожні
Уже ситі, не порожні
Далі тюпали пішком.

„Кажеш, стригу: Півень—сила,
Мав протекцію в Бурмила
І у Львинді в ласку вліз?
То то й є наш лад, нівроку:
Без протекції ні кроку!
Щоб вас божий грім рострісі!

„Чи ти вчитель, чи фаховець,
Чи урядник, промисловець,
Чи поет, чи ремісник,—
Будь ти здібний, пильний дуже,
Без протекції, мій друже,
За весь труд свій маєш щик.“

„Ласка панська, вплив жіноцтва
 Вищі понад всі свідоцтва;
 Шепне слово пан барон,
 Чи прийде білет княгині—
 Ввесь твій труд в одній хвилині
 В пил розсиплеться, мов сон.

„Так то! любий мій Бабаю!
 Сили тут я добре знаю,
 А як знаю—не боюсь.
 Адже ж я не в тім'я битий,
 І для себе вмів зробити
 Там протекційку якусь.

„При дворі там коло Львиці
 Має місце фельдшериці
 Малпа Фрузя, удова:
 Ніби лікарка по трошка!
 Ніби знахорка, ворожка!
 А вродлива, як Сова.

„Хоч давно вже не панянка
 І страшна еманціпантка¹⁾,
 Всіх ненавидить мужчин
 А до мене по тихенько
 Чує щось її серденько!
 Звісно, що не без причин.

„Правду рікши, там у Львиці
 Я їй місце фельдшериці
 Вияднав—і дуже рад;
 А тепер вона, небоже,
 Все в дворі зробити може!
 Всіх на свій звертає лад.

1) еманціпантка—жінка, що не признає зверхности чоловіка в сім'ї, громадній і державі.

„Та хоч би мене й не знала,
 То за мною би обстала,
 Бо не любить Вовка—страх.
 Чом не любить—се я знаю,
 І скажу тобі, Бабаю,—
 Швидче нам минеться шлях.

„Ще як з Вовком мандрував я,
 Раз в чужину заблукав я
 Аж на море, в Малпин краї.
 Змучені оба, голодні,
 Нічого зловить не годні,—
 Хоч лягай та умирай.

„Глянь—між скалами криївка,
 Малпи Фрузі се домівка.
 От Неситий повіда:
 „Йди, Микито, в сю хатину,
 Може нас приймуть в гостину,
 Бо тяжка нам тут біда“.

„Йду я, входжу—серед хати
 Малпа наче чорт лапатий,
 Вколо неї діточки,
 Та такі вам обридливі!
 Чортенята всі правдиві,
 Що аж страшно бідошки.

„Визвірились всі на мене,
 Аж пробігло щось студене*
 По під шкіру—тьфу, пропадь!
 Очи всі повитріщали,
 Зуби так понаставляли,—
 Думалось: от-от взідять.

холодне

„А Маллиця, та прочвара*,

потвара, брідка

Підстуна мов чорна хмара:

„Що вам треба? Хто ви є?“

Ну, я їй давай брехати:

„Я прийшов, щоб вам віддати

Ушановання своє.

„Із далекого Підгір'я

Миролюбний, чесний звір я,

І мабуть свояк ваш єсть.

З прощі йду, та чувши масу

Про красу і мудрість вашу,

Я прийшов віддати вам честь“.

„Подобріла Малпа зараз,

Від тих слів аж облизалась.

„Прошу сісти! Так, значить,

Ви про мене щось чували?“

„Пані, ах, які похвали

Фама* скрізь про вас кричить!

слава, чутка

„А сі люби ангелятка—

Ваші діточки? А татка

Певно дома деь нема?“

„Ох, мій пане, я вдовиця!

Та вам може б поживиться?

Зараз зладжу я сама“.

„О, спасибі, люба пані!

(А в кишках мов в барабані

Пусто, марша тие живіт!)

Істи в вас я й не посмів би!

Вашим любим словом хтів би

Ум свій, серце напоїть!“

„Бачу, друже, що ти чемний
І розумний і приємний,—

Любий гість мені такий!
Будем говорити много,
Та про те поперед всього
Зараз іж мені і пий!“

„І метнулась до комірки,
Принесла аж три тарілки
М'яса, шинцлів*, ковбаси;
Перед мене все приносить,
Потім сіла та ще й просить:
„Іж! Чом більше не їси?“

печена телятина

„Ну, я їм, аж хата ходить!
Малпа тимчасом розводить
Теревені всі свої
Про жіночі нерви ніжні,
Про мужчин чуття побіжні,
Про рабство жінок в сім'ї.

„Про „небіжчика„ спімнула*
Та й тяженько тут зітхнула:
„Він мене не розумів!“
Далі скочила в культуру,
Ворожбу, літературу,
Стрій, політику і спів.

згадала

„Я потакую й смакую,
Та для форми десь якую
Суперечку підведу;
Малпа спорить, гарячиться,—
Бачу, потік не скінчиться,
То ж наївшись більш не жду.

„Пані люба, я щасливий,
Що такий тут скарб правдивий
Несподівано знайшов!
Тут скріпив я тіло й душу,
Та простіть, спішити мушу,
Та прийду швиденько знов.“

„Малпа щось там ще плескала,
Я не слухав, як дам драла,
Коло Вовка опинивсь.
„Ах Микито, я тут гину,
А ти там цілу годину!
Ну, приніс що? Пожививсь?“

„Пожививсь,—говорю,—брате,
Та з собою страву брати
Не подоба, просто стид.
То ти йди до хати, друже,
Малпа гостям рада дуже,
То й тебе вона вгостить.“

Вовк у хату. Я се бачу,
Добре знаю вовчу вдачу,
То під стінку притуливсь,
Слухаю. Ось Вовк витаєсь,—
Малпа щось його питаєсь,—
Вовк на лавці розваливсь.

„Дай обідать, Малпо глупа!
А се що? Чортяток купа?

* Ну, та й погань, Боже крий!
Та бо й ти—хай дундер свисне*!
Глянеш—молоко аж кисне...

Ну, а де твій чорт старий?*

*грім

„Так Вовчисько ляпав з дуру.

А в тім Малпа цеглу з муру

Як ухопить, як шпурне

В саму морду—Боже любий!

Висипала щтири зуби...

Мій Неситий як ревне!

„Був би Малпу вбив на місці,

Ба, коли Малпи звинніці*.

Як не скочать діточки:

Сей камінням Вовка пражить,

Той знов очі видрать важить.

Двоє хапле за дрючки.

„Лущать, б'ють без милосердя!

Ледво-веледво відпер я

Двері й крикнув: „Вовче, йди!“

От він вискочив в тій хвили,

Бо були б його убили,

Ніби Гамана Жиди.

„Від тоді у Малпи Фрузі

Став я в ласках по заслугі,

Вовк же гірший долину.

То ж я вірю щастю своєму:

Серед бурі, серед грому

Інші тонуть, я сплину.“

Оттака велась розмова,

Поки шляхом Лис до Львова

Враз з Бабаєм дочкавав:

Саме в необхідній пору

На майдані просто двору

Він на суднім місці став.

моторніші, меткіші

Пісня одинадцята.

Ровідають мудрі люде:

Прибудь розум, щастя буде.

Того й Лис державсь усе:

Хоч мороз шкребе по тілі,

Але рухи бистрі, смілі.

Гордо голову несе.

Так він виступив охоче:

Всі на нього вперли очі,

Всім зробилось прикро так,

Мов чекали грому, бурі...

Між ряди німі, понурі

Лис вступив мов весельчак.

„Га, убійце ти проклятий!

Ти ще смієш тут ставати?“—

Грізно з трону крикнув Царь—

„Гляньте, панство, він ступає

Так свобідно, мов не знає,

Як гидкий прислав нам дар.

„Га, ти міх брехень і зради!

Ні, не надійся пощади!

Яця ти на смерть загриз!

Цал, твій спільник в Яця смерти,

Вже на штуки в нас роздертий,—

Се й тебе жде, пане Лис!

Лис поблід, почав тремтіти,
 Наче перший раз на світі
 Новину таку почув;
 Далі руки заломивши
 І лице сльозами обливши,
 На все горло так загав:

„Ой, ой, ой, година чорна!
 Яць загиб, душа моторна,
 І проклятий Цап іздох!
 Ох, окрадений Микито,
 Твій найбільший скарб десь скрито!
 Щож почну я! Ох, ох, ох!“

„Що се ти верзеш, брехуне?“
 Царь до нього гнівно суне.

„Царю, вбий мене тепер!
 Се ж мій скарб пропав безцінний,
 То й я жити вже не склінний,*—
 Ліпше б я відразу вмер!“

не хочу, не маю
 охоти.

„Га, я думав що на Яця,
 І на Цапа можна здатися.
 Через них я й передав
 В запечатанім пакунку
 Скарб для тебе в подарунку—
 Світ такого не видав.

„Там діамант був чудовний,
 Що в ночі мов місяць повний
 Серед потемків світив;
 Там був перстінь рубіновий,
 Що склоняв всіх до любови
 К тому, хто його носив.

„Се Цареві слав я радо,
Для Цариці ж ще свічадо“

дзарице.

Смарагдове приложив:
Хто глядівсь в нім за погоди,
Набирав здоровля, вроди,
Навіть би мертвий ожив.

„От-такі цінні клейноди“

дорогі речі.

Я, не надіючись шкоди,
Через Яця передав.
Чи ж міг думать я хоч хвилику,
Що вб'є Яця Цап Базилюко,
Щоб дарунки зрабував?

„А тепер же, рідна мамо!
Яць погиб і Цап так само,
Де ж я скорб свій віднайду?
А на мене злі язики
Тут звалили гріх великий,
Щоб упхати у біду.

„Царю й ти, Царице пані,
Всі підозріння погані
Геть відкиньте, сплетні всі!
Щоб потомки не судили,
Що ви лихом відплатили
Найвірнішому слугі!“

Втих Лис. Царь насупив лиця,
Та захлипала Цариця—

Страх чутливая була,
Ще й по добрім підвечірку,
Бо, сама обдерши шкірку,
Зайла емачею чверть Вола.

„Ні—почав знов Лис по хвилі,—
Бачу, вороги закрили

Ваші царські очі знов!
То й мені життя обридло!
Бо підданих сила й світло—
Царська ласка і любов.

„Так прощай же, білий світе!

А ви кляті, виходіте,

Завзятуші вороги!

Хто що мав мені закинуть,
Виступай! Чи жить, чи згинуть,
Будем битися без ваги!

„Що ж вас, труси, не видати?

Лиш позаочі шептати

„Вмієте, а щоб в лице

Стати сміло, доказ дати

І життям за правду стати,

О, то вас нема на це!“

„Брешеш, навісний брехуне!—

Крикнув Вовк і сміло суне

З між звірячої товпи,—

Я з тобою битися хочу,

Клятий твій язик вкорочу,

Щоб не брав ти нас на кпи!

„Перед Бога й царські очі

Я стаю й боротися хочу,

Та на смерть, не на життя,

Щоб ствердить, що ти поганець

І брехун і ошуканець,

Все те топчеш, що святе!

„Не те, що мені творив ти,
Але всі звірячі кривди

Проти тебе ставлю я.
Не за себе хочу мститись,
А за тее, що Вовчиця
Перетерпіла моя.

„Слухайте, яку публіку*
Він зробив їй, що й до віку
Не позбуться їй знаку.
Над ставом сидить Вовчиця,
Лис надбіг і аж давиться,
Смачно рибу їсть жарку.

сором

„Що се ти іси, Микитко?“,
„Адже рибу“—каже швидко
Лис.—„Та дай же ж і мені!“—
Просить жінка.—„Що вам, тітко,
Риби хочеться? Глядіть-ко,
Тут в ставку їх тьма на дні!“

„Е, в ставку! Чи я не знаю?
Що ж, коли їх не спіймаю!“
„Тіточко, я вас навчу!
Я ж їх ловлю всяку днину:
Де лиш сіть свою закину,
Десятками їх тащу!“

„Що за сіть?“—пита Вовчиця.
„Сього зараз мож* навчитись.
Ось зо мною лиш ходи!“

можна

Сніг був, вітер на болонню*.
Став замерз, одну лиш тоню*
Хтось протяв серед води.

на низу, на луках
*ополонку

„От сюди то припровадив
Лис Вовчицю й так їй радив:

„Тітко, гляньте, що тут їх!
Лиш у воду хвіст запхайте,
Подержіть та й витягайте—
Риб спіймете повен міх!“

„І так щирим він чинився,
Так Вовчиці піддобрився,
Що повірила вона:

Поквапно* на лід присіла,
В ополонку хвіст встромила,
Та й держить, держить—дурна!

швиденько

„Лисе—каже—щось щипає!“

„Цить, то риба так хапає“.

А то хвіст хапав мороз.

„Лисе, може вже тягнути?“

„Е, ще мало мусить бути,

Ще потримай, поки мож!“

„Лисе, тисне щось і мика!“

„Цить, се щука там велика.

То така немов Баран!“

А то хвіст обмерз вже кріпко.

„Лисе, тягну!“—Ні, ще дрібку!

Бач, хапается Шарая*!“

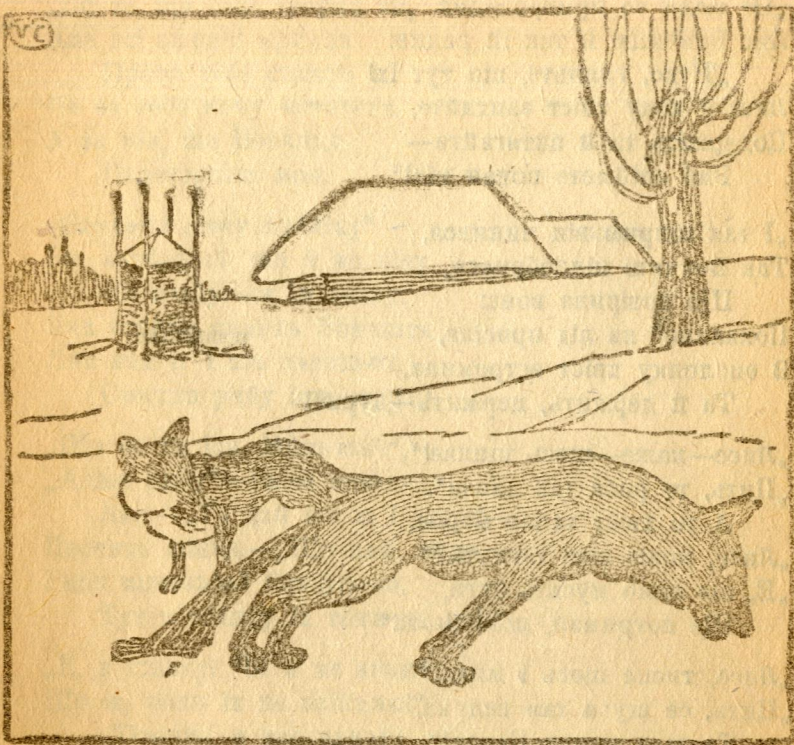
корон

„Далі вже терпцю не стало,
Шарпнула вона лиш мало—

Не пускає. „Ой, тягни,—

Каже Лис,—тут риб так много!
Витягай же їх, небого,

Щоб не ростеклись вони!“



„Щарпнула ще раз Вовчиця,—

Ні, хвіст у льоду держиться!

Тягне міцно—ані руш.

„Тітко—Лис рік,—дякуй Богу!

Ось з села нам на підмогу

Люде йдуть, зо двадцять душ!”

„Як Вовчиця тее вчула,
 Зо страху себе забула—
 Як завив!.. Боже мій!
 Люди люті гульк надбігли,
 Як її примерзлу вадрили,
 Хал за палички як стій.

„Сиплються удари градом!..
 Бідна жінка крутить задом,
 В'ється, рветься, а ті б'ють!
 Далі шарпнула що сила,
 Пів хвоста в льоду лишила,
 Та й шмигнула в божу путь!“

А на се Микита гречно*: ласкаво, привітно
 „Так, се правда, безперечно,
 Лиш крихітка в ній брезнії
 Непотрібно, Вовче, тільки
 Всю закланність* свої жінки чепажерність
 Ти приписуєш мені.

„Будь вона порядна й чесна,
 Швидко б хвіст з води піднесла,
 Мала б рибу й хвіст увесь.
 Та вона мов оцапіла,
 Став весь виловить хотіла,
 Щей на мене жалуєсь“.

Збір увесь зареготався,
 А Неситий аж стікався*, казився, лютуючи
 Під собою землю грив.

„Га, поганець—крикнув лютий—
 Ось як він вертить і крутить,
 Щоб невинним все був Лис!

„Та не дочекаєш, клятий,
 Нас усіх на сміх підняти,
 Підлих справок твоїх—тьма.
 Ну, скажи, там при криниці
 Чи була вина Вовчиці,
 Чи твоя лиш злість сама?

„При цямрованій криниці
 Висіли два відра з криці
 На валу на ланцюсі.
 Лис води хотів напиться—
 Скільки в відро, щоб в низ спуститься,
 Друге ж звисло на версі.

„Ну, п'є воду і смакує,
 І нараз собі міркує:
 „Боже, що ж се я вчинив?
 Вниз я з'їхав але в гору
 Хто ж мене підтягне в пору?“
 Бідний з жаху аж завив.

„Треба ж тій біді лучиться,
 Щоб той плач його Вовчиця
 Вчула йдучи бережком.
 До криниці зазирає...

„Лисе, а там що?“—питає
 Своім ніжним голоском.

„Лис мій сквапно* забалакав:

„Ах, тітусю, риби, раків

В тій криниці осьде гук*

Пів години тут лапаю,

Пів відра вже ось їх маю,

Та й наївсь неначе стрюк!

швидко, хапливо

багато, сила

„Жаль, що стільки їх ся лишити!*)

*) лишитись

Влізъ в відро, що тамки висить,

Та й до мене їдь у низ!

Наїсися, ще й до дому

Купу занесеш старому!“

Так брехав їй хитро Лис.

„Ну, а се вже вам не тайно,

Що Вовчиця, як звичайно,

Страх голодная була.

Як про рибу й раки вчула,

Зараз у відро стрибнула

Та й з ним шустъ! У низ пішла.

„В низ пішло відро Вовчиці,

В верх пішло зо дна криниці

Те відро, де Лис сидів.

„Ну, тігусю, будь здорова!

Я спішу до Магєрова!*)“

*) Магєрів—містечко у Галичині.

Крикнув Лис, як в верх летів.

„Славну ти вдала драбину.

Я їду в гору, ти в долину;

Так то в світі все велєсь.

Риб там не знайдєшь, небого,

Та подумать можна довго,

Як дістаться в гору днєсь!“

„Вчула жінка річ лайдацьку*;

лайдак—паскудик, негідник.

Страх такий напав бідачку,

Що аж сперли в бік кольки.

Втім з відром у воду впалє,—

Та завилє, застогнала,

Аж піднеслиєсь бульєки.

Вчули люди крик Вовчиці,
Позбігались до криниці;

Мислите, що хоч один
Змилювавсь, хтів поміч дати,
Що се жінка й дітям мати?

Ні, в їх руки впав, то гинь!

„Вовк в криниці! Вовк в криниці!
За лошата і ягниці

Відплатім йому тепер!
Витягайте осторожно,
Але бийте скільки можна,
Щоб нам зараз тут умер!“

„Ну, подумайте вашеці,
Що там діялось в її серці,
Як ті в верх її тягли!
Там внизу вода, потопа,
А в верху зо двадцять хлопа,
А з палками всі були!

„Лиш на світ вона вказалась,
Як не звімесь лускіт, галас—
Б'ють, товчуть, мов околіт!
Бідна зниклась** в відерці,
А тут вже роспуска в серці,
І в очах померк її світ.

** скорчилась,
притаїлась

„Сил її додала тривога:
Скочила з відра небога
В найгустіший стиск падиць:
Навіть в казці не сказати,
Кілько їй прийдеться набрати
Суковатих паляниць.

„Як вона спастися втіла
жива з їх рук убігла.

Сього вже не знаю я.

Се, брехуне ти огидний,
Твій був поступок ехидний,

Справка підлая твоя!“

„Ой, Вовчуно, коб ти знав,
Як то я їй дякував

За той вчинок милосердний,

Що дала собі накласти

Те, що правно* мало впасти

по правді

Та на мій хребет мізерний!..

„Благородная Вовчиця!

Вчином тим ти б міг гордиться.

Та заслуга й тут моя...

А при тім вона, нівроку,

Суковатого оброку

Звести може більш, ніж я!“

Так то Лис з Вовчиці кпився.

Всі сміялись, Вовк казився.

„Бректо! Митко!—він кричав.—

„Хай кордюк* язик твій сточить!

Болячка

Як ти все в живій очі

Біле в чорне пробрехав!

„Але ні, не язиками,

А зубами і руками

Будем битися! Хай умру.

А тобі, брехуне, вбійце,

Зраднику і кровопійце,

Хавку* клятву запру!“

писок, рол

Крикнув Лис: „Ти грубіяне!

Думаєш, що лайка стане

Латкою на честь твою?

В лайці ти міцніший, синку,

А як хочеш поєдинку,—

То почувеш, як я б'ю*

„Ну, досить тих сварів! Годі!

Чорт зна, хто з вас прав, хто злодій!“

Вставши в трону Царь сказав.

„Завтра рано бій остатний

Вкаже хто лихий, хто вдатний

Ось вам проба ваших прав!“



Пісня дванадцята.

Рано сонечко схопилось,
У росі перлистій вмилось
І сміється, не пече...
Лис Микита ще любісько
Спить розлягшись на все ліжко,
В тім хтось штурк його в плече.

„Гей, ти сплюху, час вставати!
Зазирає день до хати;
А ти знаєш, що за день?
Він рішить, чи до побіди
Ти дійдеш, чи смерть і біди.
З бою винесеш лишень!“

Так при ліжку Лиса ставши
І його за руку взявши
Малпа Фрузя прорекла.
Всю ту ніч вона не спала,
Все за Лисом промовляла,
Де в кого лише могла.

Буркнув Лис крізь сон гнівливо,
Та протерши очі живо
Коло ліжка Малпу вздрів.
„Фрузю, ти се,“ — скрикнув втішно,
З ліжка схопився поспішно.
„З чим же Бог тебе привів?“

Фрузя каже:— „Ах Микито,
 Що колись було прожито,
 В мене а тямки не зійде!
 Бо жіноче серце любить
 Вічно того, хто нас губить,
 Навіть вдячності не жде.

„Так тобою я турбуюсь,
 І за тебе все піклуюсь,
 Хоч про се нікто не зна,
 Але нині бійка люта
 Привела мене аж тута.
 Мучить мисль мене страшна!..

„Ой Микито, Вовк могутий,
 А хоч хитрий ти тарвучий
 І проворний на язик,
 То все ж легко бути може,
 Що пропадеш ти, небоже.
 Жартувати Вовк не звик!

„Тим стурбована я дуже,
 І прийшла сюди, мій друже,
 Щоб тобі допомогти.
 Знаєш, де прийде до звади,
 Добра й баба до поради.
 Слухай моїх рад і ти!“

Лись сміється.— „Фрузю любя,
 В тебе ні одного зуба

Не хибує*! Що ж притьмом
 Бабою тобі чиниться!
 Ти ще можеш похвалитися
 І красою умом!

хибує—не хватає,
 бракує

„Вчивок твій великодушний!
 Радо буду я послухний
 Твоїй раді, тільки радий!“
 Фрузя плеснула в долоні—
 Гей, Мални, що на вигоні
 Ждали, всі гуртом біжать.

„Го, го, го,—сказав Микита,—
 Тут рідня вся знакомита!
 Фрузя, що ж се все значить?“
 Фрузя каже:—„Не журися,
 Сядь на лавці, простягнися,
 А про решту тихо цить!“

Тут нараз три Мални злюки
 Як візьмуть Микиту в руки:
 Голять, миють, милом труть:
 Гладко тіло все обстригли,
 Потім принесли оливи
 І на хвіст кудлатий ллють.

Каже Фрузя:—„Ну, Микито,
 Все обстрижено, обмито,
 Тільки в кудлах хвіст лишивсь:
 Се на те, щоб Вовк нікуди,
 Ні за крижі, ні за груди
 Ні за лоб не причепивсь.

„Як на тебе він накинесь,
 Ти чинись, мов з страху гинеш,—
 Втьоки! Та не дуже квап!
 А як буде Вовк вже близько,
 Обвалай в пісок хвостисько,
 Тат в лице йому талани!

„Буде се йому несмачно
 І остудить запал значно;
 Поки очі він протре,
 Всядь на карк* йому ти сміло,
 І велике зробиш діло,
 Вовка дідько забере.

на шию

„А тепер клякни* покірно,
 Чари дам тобі, що вірно
 Доведуть все до пуття:

стань навколішки

„Іракі чо и рачін реп,
 Йирям узори рачін веп,
 Яттучь цімашь ліб й анат“¹⁾.

„Ну, тепер вставай мій друже,
 Йди здоров, не гайся дуже,
 І з побідою вертай!
 Ви ж ведіть. Малп'ятка, Лиса
 Там, де звірі всі зійшлися,
 На ту толоку під гай!“

Йде дружина знакомита,
 Гордо суне Лис Микита
 Просто перед царський трон.
 Царь уздрівши, як він вбрався,
 За живіт зо сміху взявся.

„Хитрий же ти бестіон!“

Але Лис поважний, строгий,
 Поклонивсь Цареві в ногу.

А Цариці до колін,
 А відтак на місце бою
 В круг обступлений юрбою
 Виступив спокійно він.

¹⁾ Кожний рядок треба читати з задгузъ.

Озираувсь—аж Вовк вже тут:
 Наче чорна хмара люта
 Виступає з між рядів,
 Аж зубами він скрегоче,
 Мов свічки блищать очі—
 Так з кістями би Лиса й звів.

І махнув Царь головою,
 Знак подав ім булавою
 Починати боротьбу.
 Сурми, труби заgrimіли,
 Всі затихли, заніміли,
 На щепевну ждуть судьбу.

Перший скочив Вовк лапастий,
 Лиса в зуби щоб понасти
 І зробити йому капут.
 Лис завив, перелякався,
 І швиденько в зад подався,—
 Вовк за ним осььтут-осьтут!

Наздігнав його вже близько,
 А в тім Лис в бігу хвостисько
 По піску проволочив,—
 Як не свисне Вовка в очі,
 Так йому темніше ночі
 Світ увесь заморочив.

„Ой та й сучий же ти злодій!“
 Крикнув Вовк, та гнать вже годі,
 Став і тре з очей пісок.
 „Що, Вовцюню, будем битися,—
 Рік Мякита,—чи мириться?
 Ну, подай свій голосок!“

Обернувся Микита скоро,
Вовка вхопити за горло

Вже ось-ось він наостривсь —
Але Вовк скакiць до нього,
І зубами хап за ногу —

Лис на землю повалився.

„Га, собако ти брехлива,
Ось тепер приходять жнива:

Все, що сiяв, те й пожнеш!
Раз в мої попав ти руки,
За всі кривди, збитки, штуки
Ти заплату відбереш!“



„Ов, — подумав Лис, — се бридко,
Тут пронасти можна швидко!
Ну що з смирного кінця!“

І щоб час лиш протягнути,
Він почав на жальні нуті
Промовлять такі слівця:

„Стрику, майте Бога в серці!

Я ж якась рідня вам преці!

Що се ви так завзялись?

Чи ж то честь, говори знатні,

Що мов bestii остатні

Бються на смерть Вовк і Лис?

„Ой, стрипуню рідний, чуйте,

Лиш сей раз мені даруйте,—

А кленусь вам, поки жить

Я і всі мої народи

Сумирно, без перешкоди,

Вірно будем вам служити.

„Все робитиму для тебе,

Всякий труд прийму на себе,

Не доім і не досплю,

А тобі гусей, качаток,

Риб і раків і курчаток

Повну кухню наловлю.

„Та й згадай, чи то я бою

Іменно хотів з тобою?

Як я довго вагувавсь!

І тепер як дбав я пильно,

Щоб тебе не вдарив сильно,

В своїй силі гамувавсь*!

вадержувавсь

„Що лиш хочеш, хоч як трудно,

Все я вчиню! Хоч прилюдно

Підлим брехуном наввусь!

Ой, болить! Рідненький стрику!

Милість покажу велику,

Хай надармо не молось!”

„Ні—гарчить Неситий—годі!

Знаю я, який ти злодій,

Бреха і крутій еси!

Обіцяєш злота мірку,

А потому завше дірку

Із обварінка* даси.

з бублика

„Та тепер хоч присягни ти

Нас усіх озолотити,

Віри я тобі не йму!

Гамувавсь ти в бою ладно,

Що мені ти в очі зрадно

Впер піску чортівську тьму!

„Ні, хоч як брешти й звивайся,

А з життям уже прощайся!

Я здурить себе не дам.

Помолися швидко Богу,

Кайся всіх гріхів—в дорогу

Мусяш нині йти к дідам!*

Так гарчав Неситий гордо,

Рад би Лиса взять за горло,

Але ногу мав в зубах.

А Микита поки рюмав,

Хитрість вже нову обдумав,

Як минувся перший страх:

Ніби молитися він Богу,

А тимчасом задню ногу

Ваунав Вовку під живіт...

Як нараз заперо жмінку*

жменю, жмень рука

По від саму селезінку,

Вовкові змінив сяєвіт.

„А“—ревнує, згадавши бабу,
Фіть! Лис з пащі вирвав лапу,

Задньою ж ще раз потис:
Вовк, зомлів і повалився—
Гульк, на верха опинився
Й хан, його за горло Лис.

„Га, тепер проси пощади!
Тут заплату за всі зради
Ти дістанеш!“—Лис кричав.
Вовк запінений, заїлий
Лиш метавсь мов ошалілий,
І слабіючи гарчав.

Та Микита вже не глупий,
Силу всю зібрав до купи,
Мов кліщами горло тис;
Тягне, шарпає, термосить,
Аж Лев крикнув: „Досить! Досить!
Побідив сим разом Лис!“

Лис на тее царське слово
Вовка відпустив здорово.
„Царю—каже—я корюся!
Я хотів лиш пляму стерти,
Вовчої не хочу смерти.

На безсильнім я не мшусь“.

Тут піднявся утіхи галас!
Малпа кріз юрбу пропхалась
Із лавровим вже вінцем.
Всі приятелі зійшлися,
Славили й вітали Лиса,
Що таким явивсь борцем.



Не один, що ще недавно
 Був би ззів його, вив: „Славно!
 Жай,* Микито, много літ!“
 Лис подякував уклоном,
 Потім клякнув перед тронем,
 Щоб чуть царський заповіт.

ЖИВІ

„Встає. Микито! — Царь озвався, —
Славно, сину, ти спасався,

Чесць свою оборонив.

Що було, нехай минає,

Царь дарує і прощає,

Що коли ти завинив.

„Дяєсь конець сварні і зваді,

І від нині в царській раді

Ти про спільне благо радь!

Чесць прийми від мене тую:

Канцлером* тебе йменую,

Віддаю тобі печать.

канцлер — міністр
закордонних справ

„Як ти мудро вмів держаться,

Від біди обороняється,

Так державу борони!

Що порадиш — Царь прикаже.

Що напишеш — Царь не змаже,

Лиш сумлінно все чини!“

Каже Лис: „Мій Царю й тату,

За так щедрю і багату

Ласку чим я відплачуось?

Хоч у мене сил не много,

Але весь для блага твого

Й для держави посвячусь.

„Ще лиш на однім прости мя!

На деньок домів* пусти мя:

Жінка й діточки деось там

Плачуть, тужать... Хай же нині

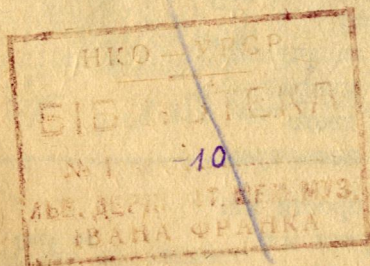
О щасливій переміні

Сам я звістку їм подам“.

до дому

Царь сказав: „Іди, мій друже!
 Я й Цариця раді дуже,
 Щоб весь смуток їх пропав.
 Маєш дозвіл на три днини,
 А вертай же разом з ними,
 Щоб я тут їх привітав“.

Тут кінчиться наша казка.
 Всім хто слухати був ласка,
 Дай же Боже много літ!
 Хай і наш весь сум пропаде!
 А тим, хто нам коїть зради,
 Хай зійдеться клином світ!



ЗМІСТ КНИЖКИ.

Передмова	I—III
---------------------	-------

Пісня перша:

Лев скликає звірів на суд	7
Вовк скаржиться на Лиса	8
Вовк-геометра	9
Сварка Пса з Котом	14
Заєць—Лисів ученик	15
Борсук боронить Лиса	15
Як Лис крав рибу	16
Півень скаржиться на Лиса	18
Лис-пустинник і Курка	20
Лев посилає Медведя до Лиса	21

Пісня друга:

Лисів замок	23
Лис і Медвідь	23
Медвідь і мід у дубі	26
Поворот Медведя до Царя	32
Царь шле Кота до Лиса	35

Пісня третя:

Кіт і Лис	36
Кіт у курнику	39
Поворот Кота до Царя	43
Борсук іде до Лиса	44

Пісня четверта:

Борсук і Лис	46
Медвідь-губернатор	48
Лис і Вовк у спіжарні	48
Медведів суд	53
Лис вибирається до Царя	55

Пісня п'ята:

Лис перед Царем	56
Лис засуджений на смерть	58
Лисова сповідь	61
Лис і Вовк крадуть полоть	63
Лис падає в сіни	64
Як Вовк з Лисом ділився	66
Скарб царя Гороха	68

Пісня шоста:

Змова Лиса, Медведя і Вовка	70
Лис обкрадає батька	74
Лис увільнений від провин	75
Медвідь, Вовк і Кіт дістаються до тюрми	77

Пісня сьома:

Вовків плач	79
Вовк і Гуси	81
Вовк і Свиня	81
Вовк і Баран-самовбійця	83
Вовк і Кравець	87

Пісня осьма:

Лис-паломник	90
Лис і Цап	92
Лис і Заєць	94
Цап-листоноша	98
Цанова смерть	102

Пісня дев'ята:

Бабай знов у Лиса	104
Лисова філософія	106
Вовк і Кобила	110

Пісня десята:

Кури і пісня про Комаря	111
Лис ловить Швня	116
Як Лис Півня сповідав	117
Лисові громи на протекцію	123
Малпа-лікарка	124
Лис, Вовк і Малпа	128

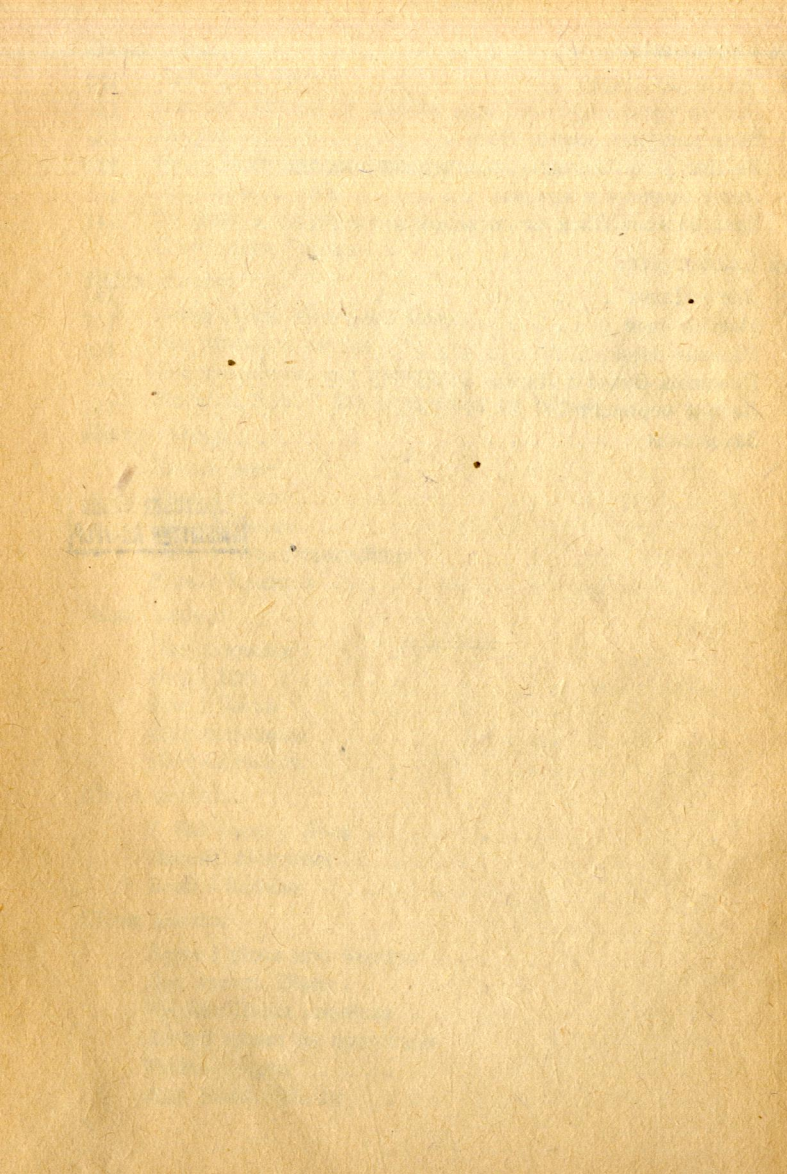
Пісня одинадцята:

Лис перед Царем	130
Лисова брехня про клейноди	131
Вовк виступає против Лиса	133
Як Лис учив Вовчицю ловити риби хвостом	134
Лис і Вовчиця в криївці	138
Вовк визиває Лиса на поєдинок	141

Пісня дванадцята:

Лис і Малпа	143
Малпий план	145
Малпині чари	146
Поєдинок Вовка з Лисом	147
Лисова перемога	151
Закінчення	154

Львівська Філія
Бібліотеки АН-УРСР



Прохаємо виправити такі помилки в тексті.

орінка	рядок	надруковано	має бути
8	4 знизу	хочь	хоч
9	9 згори	щтири	штири
12	16 знизу	проктяті	прокляті
12	14 "	шо	що
21	1 "	ст. 6	ст. 12
26	9 "	вірь	вір
30	2 "	Див.	1) Див.
37	6 згори	назад	назад.
41	6 "	шасть прасть	шасть-прасть
44	9 "	прошу.	прошу.
46	7 знизу	Гей	„Гей
50	1 "	пільт	пільт
51	7 згори	Бачишь	Бачиш
54	2 "	що ж	„що ж
54	3 знизу	потравку	потравку,
61	2 "	шоб	щоб
62	6 згори	Хай	„Хай
65	12 "	астань же,	встань же
65	13 знизу	тут?,	тут?"
67	14 "	клюку	клюку;
68	6 згори	мішках	мішках".
73	11 "	Сей	„Сей
74	9 знизу	заскамлів	заскомлів
74	3 "	царевя	цареві
75	1 згори	підпору	відпори
76	2 "	міз	між
76	9 знизу	твій'	твій
77	13 згори	Мурлика.	Мурлика,

сторінка	рядок	надруковано	має бути
77	3 знизу	мантачить	мантачить!
81	3 згори	вас,	вас
84	5 згори	таке є	такєє
85	6 знизу	хочь	хоч
87	8 згори	проклинаю	проклинаю
87	14 „	терпеливість!	терпеливість
89	3 знизу	Мурелка	Мурлика
90	11 „	Рудує	Радує
91	15 згори	тюрьму	тюрму
96	3 „	язык	язик
99	1 „	Ось	,Ось
105	10 „	вірь	вір
105	12 знизу	вєсь	в'єсь
105	12 „	гостяться	гостятьсяя
107	9 згори	війском	військом
108	3 „	вдарь	вдар
113	13 знизу	зубах!	зубах“
122	10 „	мени	мене
124	5 згори	Весь	Весь
127	12 знизу	небіщия,	небіщия“

31.787

ф $\frac{\text{I}}{\text{л-630}}$ 1921